

وزارت معارف

دروس اجتماعی

صنف چهارم

دروس اجتماعی برای صنف چهارم

۱۳۹۹ هـ. ش.

سرود ملی

دا وطن افغانستـــان دی
کور د سـولې کور د تورې
دا وطـن د ټولو کــور دی
د پښتـــون او هــزاره وو
ورسره عرب، گوجــر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هېـــواد به تل ځلیږي
په سینـــه کــې د آسیـــا به
نــوم د حق مو دی رهبــر

دا عـزت د هـر افغان دی
هر بچی یې قهرمـــان دی
د بــلـوڅـــو د ازبکـــو
د تـرکمنـــو د تـاجکـــو
پـامیــریان، نـورستانیـــان
هـــم ایمـاق، هم پشه یان
لکـه لمـر پر شنـه آسمان
لکـه زړه وي جـاویــدان
وایـو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

وزارت معارف

دروس اجتماعی

صنف چهارم

سال چاپ: ۱۳۹۹ هـ . ش.

مشخصات کتاب

مضمون: دروس اجتماعی

مؤلفان: گروه مؤلفان کتاب‌های درسی بخش اجتماعیات نصاب تعلیمی

ویراستاران: اعضای دیپارتمنت ویراستاری و ایدیت زبان دری

صنف: چهارم

زبان متن: دری

انکشاف دهنده: ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

ناشر: ریاست ارتباط و آگاهی عامهٔ وزارت معارف

سال چاپ: ۱۳۹۸ هجری شمسی

ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

پیام وزیر معارف

اقرأ باسم ربک

سپاس و حمد بیکران آفریدگار یکتایی را که بر ما هستی بخشید و ما را از نعمت بزرگ خواندن و نوشتن برخوردار ساخت، و درود بی‌پایان بر رسول خاتم- حضرت محمد مصطفی ﷺ که نخستین پیام الهی بر ایشان «خواندن» است.

چنانچه بر همه‌گان هویداست، سال ۱۳۹۷ خورشیدی، به نام سال معارف مسمی گردید. بدین ملحوظ نظام تعلیم و تربیت در کشور عزیز ما شاهد تحولات و تغییرات بنیادینی در عرصه‌های مختلف خواهد بود؛ معلم، متعلم، کتاب، مکتب، اداره و شوراهای والدین، از عناصر شش‌گانه و اساسی نظام معارف افغانستان به شمار می‌روند که در توسعه و انکشاف آموزش و پرورش کشور نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. در چنین برهۀ سرنوشت‌ساز، رهبری و خانوادۀ بزرگ معارف افغانستان، متعهد به ایجاد تحول بنیادی در روند رشد و توسعه نظام معاصر تعلیم و تربیت کشور می‌باشد.

از همین‌رو، اصلاح و انکشاف نصاب تعلیمی از اولویت‌های مهم وزارت معارف پنداشته می‌شود. در همین راستا، توجه به کیفیت، محتوا و فرایند توزیع کتاب‌های درسی در مکاتب، مدارس و سایر نهادهای تعلیمی دولتی و خصوصی در صدر برنامه‌های وزارت معارف قرار دارد. ما باور داریم، بدون داشتن کتاب درسی باکیفیت، به اهداف پایدار تعلیمی در کشور دست نخواهیم یافت.

برای دستیابی به اهداف ذکرشده و نیل به یک نظام آموزشی کارآمد، از آموزگاران و مدرسان دلسوز و مدیران فرهیخته به‌عنوان تربیت کننده‌گان نسل آینده، در سراسر کشور احترامانه تقاضا می‌گردد تا در روند آموزش این کتاب درسی و انتقال محتوای آن به فرزندان عزیز ما، از هیچ نوع تلاشی دریغ نورزیده و در تربیت و پرورش نسل فعال و آگاه با ارزش‌های دینی، ملی و تفکر انتقادی بکوشند. هر روز علاوه بر تجدید تعهد و حس مسؤولیت پذیری، با این نیت تدریس راآغاز کنند، که در آیندۀ نزدیک شاگردان عزیز، شهروندان مؤثر، متمدن و معماران افغانستان توسعه‌یافته و شکوفا خواهند شد.

همچنین از دانش آموزان خوب و دوست داشتنی به مثابه ارزشمندترین سرمایه‌های فردای کشور می‌خواهم تا از فرصت‌ها غافل نبوده و در کمال ادب، احترام و البته کنجکاوی علمی از درس معلمان گرامی استفادۀ بهتر کنند و خوشه چین دانش و علم استادان گرامی خود باشند.

در پایان، از تمام کارشناسان آموزشی، دانشمندان تعلیم و تربیت و همکاران فنی بخش نصاب تعلیمی کشور که در تهیه و تدوین این کتاب درسی مجدانه شبانه روز تلاش نمودند، ابراز قدردانی کرده و از بارگاه الهی برای آن‌ها در این راه مقدس و انسان‌ساز موفقیت استدعا دارم.

با آرزوی دستیابی به یک نظام معارف معیاری و توسعه‌یافته، و نیل به یک افغانستان آباد و مترقی دارای شهروندان آزاد، آگاه و مرفه.

دکتور محمد میرویس بلخی

وزیر معارف

فهرست عناوین

فصل اول

زنده‌گی اجتماعی

اهداف فصل

- با مفهوم زنده‌گی اجتماعی آشنا شوند.
- با خانواده آشنایی حاصل نمایند.
- اهمیت خانواده را بفهمند.
- وظایف اعضای خانواده را تشریح کرده بتوانند.
- علاقه‌مندی زنده‌گی اجتماعی و نظم در خانواده شوند.

درس اول

زنده‌گی اجتماعی

پرسش

- در تصویرهای زیر، چه می‌بینید؟

فابریکهٔ سنگ مرمر در هرات

مردم در حالت خرید و فروش در بازار

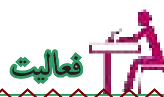
شاگردان در محیط مکتب

مردم در حال نهال شانی

تصویرهایی را که دیدید زنده‌گی اجتماعی را نشان می دهد. انسان موجود اجتماعی است. زنده‌گی اجتماعی به این مفهوم است که تعدادی از انسان‌ها در یک منطقهٔ معین جغرافیایی باهم زنده‌گی نموده و دارای دین، تاریخ و رسم و رواج‌های مشترک می‌باشند. انسان‌ها برای پیشبرد زنده‌گی اجتماعی با یکدیگر همکاری می‌کنند و نیازهای همدیگر را برآورده می‌سازند.

انسان نمی‌توان، دور از اجتماع و به تنهایی زنده‌گی کند. برای این کار موجودیت انسان‌های دیگر ضروری است. ما باید با همدیگر روابط نیک و دوستانه داشته باشیم.

فعالیت

در گروه‌ها راجع به زنده‌گی اجتماعی صحبت کنید؟

پاسخ دهید

- زنده‌گی اجتماعی چه نوع زنده‌گی را می‌گویند؟
- دو مثال از زنده‌گی اجتماعی را از روی تصویرهای درس بیان کنید.
- ما باید با همدیگر چگونه روابط داشته باشیم؟

کار خانه‌گی

در بارهٔ زنده‌گی اجتماعی منطقهٔ خود یک مطلب کوتاه در کتابچه‌های خود بنویسید.

خانواده

پرسش

- به نظر شما، در خانواده کی‌ها زنده‌گی می‌کنند؟

اعضای یک خانواده

خانواده به معنای اهل خانه، یعنی مادر، پدر و فرزندان می‌باشد. خانواده اولین محل پرورش و تربیت اطفال به شمار می‌رود و فرزندان از مادر، پدر، خواهران و برادران، آداب زنده‌گی را یاد می‌گیرند. مادران و پدران برای اطفال آداب سلام دادن و احترام به بزرگان را یاد می‌دهند.

وجود فرزندان به زنده‌گی خانواده‌گی خوشی می‌بخشد، در بعضی از خانواده‌ها،

پدرکلان، مادرکلان، کاکاها و عمه‌ها یکجا زنده‌گی می‌کنند که آن‌ها نیز عضو خانواده به حساب می‌آیند.

بر ما لازم است تا مادر، پدر و بزرگان خود را احترام نماییم. از افراد خوب، خانوادهٔ خوب و از خانواده‌های خوب جامعهٔ خوب به وجود می‌آید. قوت خانواده سبب نیرومندی جامعه است.

فعالیت

در گروه‌ها راجع به خانواده و اعضای آن با همدیگر بحث کنید.

پاسخ دهید

- اولین محل پرورش و تربیت اطفال کجا است؟
- شما با مادر و پدرتان، چگونه رفتار می‌کنید؟
- شما از خانواده، چه چیزها را یاد می‌گیرید؟

کار خانه‌گی

نام اعضای خانوادهٔ خویش را با وظایف آن‌ها در کتابچه‌های خود بنویسید.

اهمیت خانواده

پرسش

- به نظر شما، طفل چه چیزها را از خانواده می‌آموزد؟

خانواده، تهداب جامعه را می‌سازد، اگر تهداب خانواده خوب و سالم باشد جامعه نیز قوی و محکم خواهد بود.

کودک اساس زنده‌گی اجتماعی را از خانواده یاد می‌گیرد. زنده‌گی خانواده‌گی آغازی برای داخل شدن به زنده‌گی اجتماعی می‌باشد.

خانوادهٔ خوب بهترین تربیت گاه است که کودک در آن خوش‌خلقی، راستی، امانت‌داری، صبر، سخاوت، فداکاری، خدمت، مسؤولیت و اخلاق را می‌آموزد.

خانوادۀخوب به کودکان زمینۀ فکر کردن و آموختن علم را آماده می سازد.

خانواده اولین مرکز پرورش صحیح و رشد استعدادها است.

فعالیت

- در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به پرسش زیر باهم بحث کنید.
- اساس زنده‌گی اجتماعی در کجا پایه گذاری می‌شود؟

پاسخ دهید

- کودک از خانوادۀ خوب کدام چیزها را می‌آموزد؟
- کودک اساس زنده‌گی اجتماعی را از کجا یاد می‌گیرد؟
- چه وقت یک خانواده، قوی و محکم خواهد بود؟

کار خانه‌گی

در مورد اهمیت خانواده چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

وظایف اعضای خانواده

پرسش

- به نظر شما، تنظیم کارهای روزانه چه فایده دارد؟

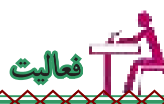

اعضای خانواده در حال کار کردن

هر عضو خانواده وظایفی دارد. برای پیشبرد امور زنده‌گی همکاری بین اعضای خانواده ضروری است. پدر برای فراهم نمودن ضرورت‌های زنده‌گی خانواده تلاش می‌کند و در تربیت فرزندان و کارهای خانه با مادر سهم می‌گیرد. مادران علاوه بر اینکه از امور خانه سرپرستی می‌کنند و از فرزندان خویش مواظبت می‌کنند؛ وظایفی چون؛ معلمی، طبابت و غیره را در خارج از

منزل نیز پیش می‌برند. در خانواده دختران و پسران نیز نظر به توانمندی‌های شان در امور منزل با مادر و پدر خود همکاری می‌کنند.

خانوادۀ خوشبخت آن است که همه اعضای آن باهم صمیمی و همکار باشند.

فعالیت

در گروه‌ها راجع به اهمیت سهم‌گیری فرزندان در کارهای خانه باهم صحبت کنید.

پاسخ دهید

- همکاری بین اعضای خانواده چه اهمیت دارد؟
- یک خانواده خوشبخت چگونه به میان می‌آید؟
- مادران علاوه بر سرپرستی امور منزل، دیگر کدام وظایف را به پیش می‌برند؟

کار خانه‌گی

کارهایی را که در خانه انجام می‌دهید، در کتابچه‌های خود بنویسید.

نظم در خانواده

پرسش

- به نظر شما، داشتن نظم در خانواده چه اهمیت دارد؟

خانه جای زنده‌گی اعضای خانواده می‌باشد. رعایت نظم در خانواده برای داشتن زنده‌گی آرام و راحت بسیار مهم و با ارزش است.

برای رعایت نظم در خانواده باید هرچیز را پس از استفاده در جای معین آن بگذاریم. هر عضو خانواده اشیای شخصی خود مانند: لباس، بوت، کتاب، و وسایل کار و مکتب را در جای معین آن بگذارد تا در وقت ضرورت آن‌ها را به آسانی پیدا کرده بتواند.

برای رعایت نظم در خانه، ضرور است هر عضو خانواده برای هر کار یک

تقسیم اوقات داشته باشد که در آن وقت‌های خواب، وضو، نماز، تلاوت قرآن‌کریم، مطالعه، درس خواندن، ورزش، تفریح، کارهای خانه، صحبت با یکدیگر و غیره مشخص باشد.

باید بدانیم که پابندی به نظم در خانه، زنده‌گی ما را آسان و بهتر می‌سازد.

فعالیت

- در گروه‌ها، راجع به فواید نظم در خانواده باهم صحبت کنید.

پاسخ دهید

- داشتن تقسیم اوقات در کارها چه اهمیت دارد؟
- چرا هرچیز را باید در جای معین آن بگذاریم؟
- رعایت کدام کارها، باعث ایجاد نظم در خانواده می‌شود؟

کار خانه‌گی

برای تنظیم کارهای روزانهٔ تان در کتابچه‌های خود یک تقسیم اوقات تنظیم کنید.

فصل دوم

تعلیم و تربیت

اهداف فصل

- با نقش تعلیمی و تربیتی مسجد آشنا شوند.
- نقش مکتب را در تعلیم و تربیت بدانند.
- وظایف در مکتب را تشریح کرده بتوانند.
- به آموزش در مسجد و مکتب علاقه‌مند شوند.

درس ششم

مسجد

پرسش

- به نظر شما، مسجد در رشد تعلیم و تربیت اطفال چه نقش دارد؟

مسجد مهم‌ترین جای عبادت، تعلیم و شورای مسلمانان است. تعلیم و تربیت در مساجد تاریخ دیرینه دارد که اساس آن را پیامبر اسلام حضرت محمد(صلی الله علیه وسلم) گذاشت. بنیاد تعلیم و تربیت در جهان اسلام در مساجد گذاشته شده است. در گذشته‌ها علما، امامان و دانشمندان، علم و دانش را در مساجد می‌آموختند.

اطفال قبل از شامل شدن به مکتب برای فراگیری تعلیم و تربیت به

مسجد می‌روند. ادای نمازهای پنجگانه با جماعت در مسجد، علاوه بر اجر و ثواب، سبب تقویت روابط اجتماعی بین مسلمانان نیز می‌شود.

چون مسجد جای عبادت و هم مدرسهٔ مسلمانان است، از این رو همه مسلمانان باید در آبادی، نظافت و پاکی آن سهم بگیرند.

فعالیت

در گروه‌ها راجع به نقش مسجد در تعلیم و تربیه باهم بحث نموده و نتیجه آن را یک از شاگردان روی صنف بیان کنید.

پاسخ دهید

- مسجد جای چه است؟
- اساس تعلیم و تربیت در مسجد را کی گذاشته است؟
- ادای نمازهای پنجگانه با جماعت، چه فایده دارد؟

کار خانه‌گی

پیرامون نقش مسجد در تعلیم و تربیت مطلبی را تهیه نموده و آن را در ساعت بعدی در صنف قرائت نمایید.

مکتب

پرسش‌ها

- به نظر شما، مکتب و تعلیم و تربیت در زنده‌گی اجتماعی چه نقش دارد؟
- چه فکر می‌کنید، مکتب علاوه بر آن که جای آموختن علم و دانش است، دیگر چه اهمیت دارد؟

مکتب بعد از خانواده و مسجد اولین نهاد اجتماعی است که اطفال درآن تعلیم و تربیت را به طور رسمی و منظم فرا می‌گیرند.

مکتب جایی است که در آن شاگردان تعلیم و تربیت دینی، اخلاقی، علمی و ادبی می‌آموزند.

اهمیت مکتب در آن است که ما علوم مختلف را در آنجا می‌آموزیم و با مسؤولیت‌های اجتماعی خود آشنا می‌شویم. در مکتب علاوه بر آموختن علم

و دانش، با شاگردان دیگر و استادان خود آشنا می‌شویم و با آن‌ها روابط اجتماعی برقرار می‌سازیم؛ همچنان مهارت‌های لازم برای زیست باهمی، همکاری و احترام متقابل کسب می‌کنیم.

با به دست آوردن تعلیم مفید و تربیت سالم، انسان‌های صالح و بادانش به جامعه تقدیم شده و مصدر خدمت به خود، خانواده و وطن خود می‌شویم.

اصطلاح

نهاد چیست؟ به چیزی‌گفته می‌شود که نیاز جامعه باشد؛ مانند: مدارس، مکاتب، شفاخانه‌ها و ادارات دولتی.

در گروه‌ها در مورد این که ما در کجا علوم مختلف را می آموزیم و با مسؤولیت‌های اجتماعی آشنا می شویم؟ بحث نمایید.

- بعد از خانواده و مسجد اطفال به کدام نهاد راه می‌یابند؟
- شاگردان در مکتب چه چیزها را می‌آموزند؟
- تعلیم مفید و تربیت سالم سبب چه می‌شود؟

راجع به نقش مکتب در آموختن علم، چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

وظایف در مکتب

پرسش‌ها

- چه فکر می‌کنید، وظایف هر کس در مکتب چیست؟
- به نظر شما، شاگردان در مکتب کدام وظایف را باید انجام دهند؟

مجلس معلمان مکتب.

مدیر مکتب

هرکس در مکتب، کارهای مربوط به خود را انجام می‌دهد؛ مثال: وظیفهٔ مدیر مکتب نسبت به دیگران مهمتر است. او وظیفه دارد، تا رابطهٔ مکتب را با اولیای شاگردان و ادارات دولتی برقرار نماید و مجلس معلمان را به وقت معین دایر کند.

وظیفهٔ معاونان و سرمعلمان مکتب، ترتیب و تنظیم تقسیم اوقات مضامین، تهیهٔ مواد درسی، حاضری و ترقی تعلیم است و در صورت نبودن مدیر، سرپرستی مکتب و اجرای وظایف وی نیز به دوش آن‌ها می‌باشد.

وظیفهٔ معلمان، آمدن به وقت معین در صنف، باخبری از احوال شاگردان، آماده‌گی برای درس و حل مشکلات و توجه به تربیت سالم شاگردان می‌باشد.

ملازمان وظیفه دار پاکی و صفایی مکتب استند.

وظیفۀ شاگردان این است که هر روز (جز روزهای جمعه و رخصتی) به مکتب بیایند، در درس‌های خود کوشش کنند، به سخنان معلمان خود گوش دهند، از غیرحاضری بیجا، خود داری نمایند، صنف را خود سرانه ترک نکنند، در سرسبزی، پاکی و صفایی مکتب خود سهم بگیرند.

شاگرد خوب به مدیر، معلمان و همه شاگردان احترام می‌گذارد و در فعالیت‌های گروهی‌مکتب همیشه سهم فعال می‌گیرد، مقررات مکتب را رعایت کرده و مسؤولیت پذیر می‌باشد.

ادارۀ مکتب بر علاوۀ وظایف فوق، مکلفیت دارد تا مهارت‌های نجات از زلزله و حریق را برای شاگردان تمرین و بیاموزاند.

فعالیت

در گروه‌ها راجع به وظایف معلم باهم بحث نمایید.

پاسخ دهید

- شاگردان در مکتب چه وظایفی دارند؟
- شما در کدام کارهای مکتب سهم می‌گیرید؟
- وظیفه سرمعلمان مکتب را بیان دارید.

کار خانه‌گی

راجع به وظایف شاگرد خوب آنچه می‌دانید در کتابچه‌های خود بنویسید.

تاریخ معارف افغانستان

پرسش

- چه فکر می‌کنید، در کشور ما معارف رسمی در کدام زمان تأسیس گردید؟

درکشور ما، تعلیم و تربیت اطفال از زمان‌های قدیم وجود داشت. اطفال در مساجد و خانه‌ها آموزش می‌دیدند و خواندن و نوشتن را یاد می‌گرفتند.

اساس معارف رسمی در زمان امیر شیرعلی خان با تأسیس دو مکتب، یکی نظامی و دیگری ملکی گذاشته شد. بعد از آن در زمان امیر حبیب الله خان دو مکتب به نام‌های(حبیبیه و حربیه) در کابل تأسیس گردید.

صنف درسی امروزی

تصویر مکتب عصری

برعلاوه مکتب‌های عصری ذکور، یک مکتب اناث به نام «مستورات»نیز درکابل تأسیس گردید. در زمان امیرحبیب الله کلکانی مکاتب مسدود شد؛ سپس در زمان محمد نادرخان دروازه‌های مکاتب دوباره به روی شاگردان باز شد. تعلیم و تربیه در عصر محمد ظاهر خان به پیشرفت‌های زیادی نایل آمد. باگذشت زمان و حوادثی که درکشور ما به وجود آمد، نظام معارف از همه بیشتر متضررشد. بعد از تحولات زیاد در افغانستان و تهیهٔ نصاب تعلیمی جدید، اکنون معارف ما در حال بهبود قرار دارد.

در پهلوی مکاتب و پوهنتون‌های دولتی، ده‌ها مکتب و پوهنتون‌های خصوصی در مرکز و ولایات تأسیس گردیده است که این خود نشان دهنده پیشرفت معارف و تعلیم و تربیت در کشور است.

فعالیت

در گروه‌ها مطالب عمدهٔ درس را در چند سطر خلاصه کنید.

....

....

پاسخ دهید

- در زمان‌های قدیم، تعلیم و تربیت درکشور ما، به چه شکل صورت می‌گرفت؟
- لیسهٔ حبیبیه در زمان کدام پادشاه تأسیس شد؟
- مکتب اناث بار اول در زمان کدام پادشاه و در کجا تأسیس شد؟

کار خانه‌گی

به کمک اولیای خویش، فهرست اشخاصی را که به مکتب شما کمک‌های مادی ومعنوی نموده اند، ترتیب نموده در صنف بیان نمایید.

فصل سوم

زنده‌گی در قریه

اهداف فصل

- با زنده‌گی در قریه آشنا شوند.
- پیشه‌ها و صنایع دستی قریه را بدانند.
- انواع فعالیت‌های زراعتی را بیان کرده بتوانند.
- به فایده‌های مالداری پی ببرند.
- به زراعت و مالداری علاقه‌مند شوند.

درس دهم

زنده‌گی در قریه

پرسش‌ها

- چه فکر می‌کنید، مردم در قریه چگونه زنده‌گی می‌کنند؟
- به نظر شما، زنده‌گی درقریه نسبت به شهر از هم چه فرق دارند؟

منظره یک قریه

قریه کوچکتر از شهر است و نفوس آن نسبت به شهر کم می‌باشد. مردم قریه بیشتر به زراعت، مالداری و صنایع دستی می‌پردازند و این پیشه‌ها منبع اساسی عایدات اقتصادی قریه‌ها را تشکیل می‌دهد.

زنده‌گی در قریه نسبت به شهر ساده تر است. در قریه باغ‌ها و درختان گوناگون زیاد می‌باشد؛ بنابراین آب و هوای گوارا داشته و مردم آن از صحت خوب و تندرستی برخوردار می‌باشند.

مردم قریه زحمت کش، مهمان نواز و مهربان استند و با یکدیگر رابطهٔ

نزدیک برادری و صمیمیت دارند.

زنده‌گی اجتماعی در قریه بر اساس تعاون و همکاری استوار بوده و مردم در خوشی و غم یکدیگر شریک می شوند.

دولت برای بهتر شدن زنده‌گی مردم و بهبود خدمات صحی، تعلیمی، زراعتی و اقتصادی در قریه‌ها و خدمت به مردم، وزارت انکشاف دهات را ایجاد کرده است.

وظیفه دولت است تا در صورت وقوع حوادث طبیعی به مردم آسیب دیده کمک برساند، به آن‌ها باید آموختانده شود تا در صورت وقوع حوادث طبیعی از قبیل: زلزله، طوفان، حریق و غیره آماده‌گی قبلی داشته باشند.

فعالیت

مردم قریه بیشتر مشغول کدام پیشه‌ها می‌باشند؟ در گروه‌ها بحث کنید.

پاسخ دهید

- منبع اساسی عایدات مردم قریه را چه تشکیل می‌دهد؟
- چرا مردم قریه از صحت خوب برخوردار اند؟
- برای خدمت به مردم قریه، کدام وزارت در چوکات دولت ایجاد گردیده است؟

کار خانه‌گی

راجع به زنده‌گی در قریه چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

پیشه‌ها و صنایع دستی مردم قریه

پرسش‌ها

- چه فکر می‌کنید، در قریه‌ها کدام پیشه‌ها و صنایع دستی رواج دارد؟
- به نظر شما، صنایع دستی قریه‌های وطن ما کدام‌ها اند؟

اکثریت مردم قریه‌ها مصروف شغل دهقانی، باغداری و مالداری می‌باشند؛ ولی در پهلوی آن بعضی‌ها برای رفع نیازمندی‌های مردم قریهٔ خود پیشه‌ها و صنایع دستی؛ مانند: آهنگری، نجاری، کلالی، گلکاری، مسگری، زرگری، حلبی‌سازی، بوریا بافی، قالین بافی، گلیم و شطرنجی‌بافی، شالبافی، لنگی‌بافی، جاکت‌بافی، خامک دوزی و چرمه‌دوزی را نیز به پیش می‌برند.

پیشه‌های سنگین؛ مثل: آهنگری، گلکاری، نجاری و... توسط مردان و صنایع دستی؛ مانند: خامک‌دوزی، چرمه‌دوزی و... بیشتر توسط زنان به پیش برده می‌شوند. بعضی از محصولات صنایع دستی؛ مانند: قالین، گلیم، و انواع خامک‌دوزی بخش مهم صادرات کشور را تشکیل می‌دهد.

چون تولیدات پیشه‌وران قریه‌ها بسیار ساده و ابتدایی است و نمی‌تواند تمام نیازمندی‌های قریهٔ خود را مرفوع سازد؛ بنابر این مردم قریه برخی ضروریات خود را از بازارهای نزدیک به دست می‌آورند و محصولات صنایع دستی را در بازارهای دور و نزدیک به فروش می‌رسانند.

فعالیت

در گروه‌ها مطالب عمدهٔ درس را خلاصه کنید.

پاسخ دهید

- کدام نوع محصولات صنایع دستی جزء مهم صادرات مملکت را تشکیل می‌دهد؟
- زنان قریه کدام پیشه‌ها و صنایع دستی را به پیش می‌برند؟
- مردان در قریه‌ها به کدام پیشه‌ها مصروف استند؟

کار خانه‌گی

به کمک اولیای خویش فواید پیشه‌ها وصنایع دستی را در کتابچه‌های خود یادداشت نموده، در ساعت آینده برای همصنفان خود بخوانید.

درس دوازدهم

زراعت در قریه

پرسش‌ها

- چه فکر می‌کنید، مهمترین محصولات زراعتی قریهٔ شما چه است؟
- گاهی شما در کارهای زراعت با خانوادهٔ خود کمک کرده اید؟

قلبه

قلبه با تراکتور

اکثریت مردم کشور ما در قریه‌ها زنده‌گی می‌کنند، آب و هوای قریه پاک بوده و خاک آن برای کشت و زراعت مساعد است. مردم قریه بیشتر به زراعت و مالداری مشغول اند. محصولات زراعتی و حیوانی اساس اقتصاد قریه را می‌سازد. وطن عزیز ما افغانستان یک کشور زراعتی است که برخی از پیداوار آن را در زیر نام می‌بریم:

۱- غله‌ها انواع مختلف دارند، مانند: گندم، برنج، جو و جواری

۲- انواع بقول (نباتات پلی دار) مانند: لوبیا، نخود، مشنگ، باقلی و ماش

۳- تخم‌های روغنی مانند: پنبه دانه، کنجد، زغر، شرشم، زیتون و گل آفتاب پرست

٤- نباتات طبی مانند: زعفران، هنگ، بادیان، زیره و شیرین بویه

٥- نباتات قندی مانند: لبلبو و نیشکر.

۶- میوه‌های تازه؛مانند: انگور، زرد آلو، گیلاس، آلو بالو، شفتالو، توت، سیب، ناک، انار، خربوزه، تربوز، مالته، نارنج، لیمو و غیره

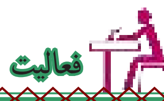
۷- میوه‌های خشک؛ مانند: بادام، پسته، چهارمغز، جلغوزه، کشمش، انجیر و غیره

۸- انواع مختلف سبزی؛ مانند: کچالو، پیاز، بادنجان رومی، بادنجان سیاه، بامیه، فاصولیه، کدو، سیر، مرچ، ترایی، گندنه، پالک، بادرنگ، کاهو، گشنیز، نعناع، ملی سرخک و غیره.

برعلاوهٔ محصولات زراعتی فوق، تعدادی از جنگل‌های مهم در بعضی از ولایات کشور ما موجود است که از میوه‌ها و چوب آن استفاده می‌شود.

میوه‌های خشک و تازه و بعضی از نباتات طبی به خارج نیز صادر می‌شوند و یک بخش مهم صادرات کشور را تشکیل می‌دهند.

با در نظر داشت اهمیت کشت و زراعت به این نتیجه می‌رسیم که دهقانی یک شغل شریف و مفید بوده و از این سبب در دین اسلام اجر و ثواب زیادی دارد.

فعالیت

هرگروه محصولات زراعتی محل زیست خویش را در کتابچه‌های خود بنویسید.

....

....

پاسخ دهید

- کدام نوع نباتات و میوه‌های محل زنده‌گی شما، اهمیت اقتصادی زیاد دارد؟
- زراعت در اقتصاد خانواده چه اهمیت دارد؟
- کدام نوع محصولات زراعتی افغانستان به خارج صادر می‌شود؟

کار خانه‌گی

با همکاری والدین تان نام بته‌های طبی را در کتابچه‌های خود بنویسید.

مالداری در قریه

پرسش‌ها

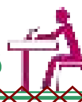
- چه فکر می‌کنید، در قریه کدام حیوانات اهلی نگهداری می‌شود؟
- به نظر شما، محصولات مالداری چه فایده دارد؟

انسان‌ها از زمان‌های قدیم برای تهیه ضرورت‌های زنده‌گی خود حیوانات اهلی را پرورش داده و از آن‌ها استفاده می‌کنند. در کشور ما پیشه مالداری عبارت از پرورش و تربیت حیوانات اهلی؛ مانند: بز، گوسفند، گاو، شتر، اسب، قاطر، مرکب و غیره می‌باشد.

چون در قریه‌ها نسبت به شهرها زمینۀ مالداری بیشتر مساعد است مردم قریه‌ها برای رفع نیازمندی‌های زنده‌گی خود بیشتر به مالداری می‌پردازند و به تربیت حیوانات اهلی علاقۀ زیاد دارند.

فعالیت

- در گروه‌ها راجع به پرسش زیر با هم بحث کنید:
- چرا مردم قریه‌ها بیشتر به مالداری علاقه دارند؟

پاسخ دهید

۱- مردم قریه حیوانات اهلی را برای چه نگهداری می‌کنند؟
۲- انسان‌ها از چه وقت پیشۀ مالداری را اختیار کرده اند و چرا؟
۳-کدام حیوانات را اهلی می‌گویند؟

کار خانه‌گی

در مورد پیشۀ مالداری دو جمله در کتابچه‌های خود بنویسید.

فایده‌های مالداری در قریه

پرسش

- به نظر شما از شیر، پوست و گوشت کدام حیوانات استفاده می‌شود؟

خداوند (جَلَّ جَلالُه) حیوانات را جهت استفاده انسان‌ها خلق کرده است تا از گوشت، پوست، پشم و موی آن‌ها استفاده نمایند. مالداری در قریه فایده‌های زیاد دارد؛ مثال: از شیر بز، گوسفند و گاو، لبنیات لزیزی؛ چون ماست، دوغ، مسکه، پنیر، چکه و قروت می‌سازند.

از پشم و موی حیوانات قالین، گلیم، نمد و قالینچه می‌بافند. از گاو جهت قلبهٔ زمین زراعتی و از خر، قاطر و اسب جهت حمل و نقل اموال استفاده می‌شود؛ همچنان کود حیوانی برای بهبود زراعت به کار می‌رود. پوست و

پشم آن‌ها به خارج از کشور صادر می‌گردد.

چون نگهداری حیوانات اهلی در تهیهٔ غذا و بلند بردن اقتصاد کشور نقش مهمی دارد؛ پس باید مردم در پرورش و حفاظت حیوانات توجه کنند.

فعالیت

در گروه‌ها پیرامون فایده‌های مالداری صحبت کنید.

پاسخ دهید

۱- از شیر حیوانات چه چیزها به دست می‌آید؟

۲- کدام محصولات حیوانی کشور به خارج صادر می‌شود؟

۳- تربیت و پرورش حیوانات چه فایده دارد؟

کارخانه‌گی

کدام کارها سبب ازدیاد محصولات حیوانی در قریه می‌شود؟ در این باره چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

فصل چهارم

شهر

اهداف فصل

- با زنده‌گی شهری آشنا شوند و پیشه‌های شهری را بدانند.
- انواع شهرها را از هم فرق کرده بتوانند.
- شهرهای تاریخی افغانستان را در نقشه نشان داده بتوانند.
- شهرهای بزرگ جهان را نام برده بتوانند.
- به شهرهای تاریخی افغانستان علاقه‌مندی نشان دهند.

درس پانزدهم

زنده‌گی در شهر

پرسش: به نظر شما، زنده‌گی در شهر با زنده‌گی در قریه چه تفاوت دارد؟

نمایی از شهر کابل

شهر جایی است که در آن مردم زیاد نزدیک هم زنده‌گی می‌کنند. شهرها دارای بازارها، پارک‌ها، جاهای تفریح، سرک‌های متعدد، شاروالی، اداره‌های دولتی و غیر دولتی می‌باشد. شهر نسبت به قریه بزرگتر است؛ بنابرآن جمعیت بیشتر در آن زنده‌گی می‌کند؛ چون

نمایی از شهر هرات

در شهرها زمینهٔ کار و سهولت بیشتر مساعد است از این سبب اقوام مختلف مردم در آن باهم زنده‌گی می‌کنند.

در شهرها اداره‌های دولتی، مکتب‌ها، مدرسه‌ها، پوهنتون‌ها، کارخانه‌های تولیدی، میدان‌های هوایی، بانک‌ها، مرکزهای تجارتی و دیگر تأسیسات اجتماعی و اقتصادی وجود دارد.

مردم شهر در اداره‌ها و مؤسسه‌های دولتی و غیر دولتی، تجارت خانه‌ها، بازارها، کار خانه‌های تولیدی(فابریکه‌ها) و غیره مصروف کار اند. در شهرها مردم برای رفت و آمد از وسایط حمل و نقل؛ مانند: موتر، موترسایکل، بایسکل و غیره استفاده می‌کنند.

ما وقتی شهر پاک و زیبا می‌داشته باشیم که فرد فرد هموطنان ما، در پاکی و نظافت آن باهم متحد و همکار باشند.

فعالیت

مردم شهر بیشتر مصروف کدام کارها اند؟ در گروه‌ها دراین مورد بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- شهر به چه جایی گفته می‌شود؟
۲- در شهرها در کنار اداره‌های دولتی دیگر کدام مرکزها وجود دارد؟
۳- چرا جمعیت بیشتر مردم در شهرها زنده‌گی می‌کنند؟

کارخانه‌گی

با کمک والدین خویش مصروفیت‌های مردم شهر را در کتابچه‌های خود بنویسید.

درس شانزدهم

پیشه‌های مردم شهر

پرسش

- به نظر شما، مردم در شهرها مصروف چه کارهای اند؟

نجاری

قالین‌بافی

معماری

آهنگری

مردم شهر پیشه‌های مختلف دارند؛ مانند: آهنگری، مسگری، زرگری، معماری، نجاری، کلالی، خیاطی، چرم دوزی و غیره.

بسیاری از مردم شهر به کارهایی؛ مانند: معلمی، طب، انجینری، مأموریت در اداره‌ها و غیره مصروف اند. در بازارهای شهر اشیا و اجناس گوناگون؛ مانند: موتر، موترسایکل، بایسکل، رادیو، تلویزیون، کمپیوتر، سایر آلات برقی، انواع تکه‌ها ولباس، بوت، وسایل خانه و غیره به فروش می‌رسند.

تعدادی از این اشیا و اجناس در داخل شهرها ساخته می‌شود و تعداد دیگر از خارج کشور وارد می‌گردد.

فعالیت

در گروه‌ها راجع به پیشه‌های شهری صحبت کنید؟

پاسخ دهید

۱- در شهر علاوه بر پیشهٔ آهنگری دیگر کدام پیشه‌ها وجود دارد؟

۲- کدام اشیا در بازارهای شهر به فروش می‌رسد؟

۳- بسیاری از مردم شهر مصروف کدام کارها اند؟

کار خانه‌گی

پیشه‌هایی که در منطقهٔ شما وجود دارد، در کتابچه‌های خود بنویسید.

انواع شهرها

پرسش

- در تصویر کدام نوع شهرها را می‌بینید؟

شهرها را از نقطه نظر خصوصیات می‌توان قرار ذیل طبقه‌بندی نمود.

شهرهای صنعتی

شهرهای اند که در آن تولیدات صنعتی صورت می‌گیرد و مواد اولیه به مصنوعات تجارتی تبدیل می‌شوند.

شهرهای تجارتی

بعضی از شهرها به حیث مراکز خرید و فروش شناخته شده اند که به طور عموم شهرهای بندری دارای چنین خصوصیات می‌باشند.

شهرهای فرهنگی

این نوع شهرها از لحاظ علمی، فرهنگی، داشتن مراکز علمی و تحصیلات عالی مشهور می‌باشند.

شهرهای سیاسی

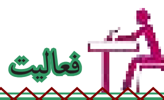
این نوع شهرها به طور عموم شهرهای مرکزی (پایتخت) کشورها را تشکیل می‌دهند که در آن بسیاری از تصمیم‌گیری‌های سیاسی و اداری وزارت خانه‌ها صورت می گیرد.

شهرهای تفریحی

شهرهایی که ازلحاظ موقعیت و آثار تاریخی، جاهای دیدنی برای تفریح و جهانگردی دارند عبارت از شهرهای تفریحی استند.

شهرهای مختلط

این شهرها بر علاوۀ این‌که مراکز صنعتی استند، فعالیت‌های تجارتی، فرهنگی و تفریحی نیز در آن‌ها صورت می گیرد.

فعالیت

با توجه به خصوصیات ذکر شده در وطن ما، کدام نوع شهر وجود دارد. در گروه‌ها در این باره بحث نمایید.

پاسخ دهید

۱- خصوصیات شهر صنعتی را بیان دارید.

۲- شهر سیاسی(پایتخت) دارای کدام خصوصیات است؟

۳- شهر کابل از جملۀ کدام نوع شهرها به شمار می‌رود؟

کار خانه‌گی

راجع به شهرکابل چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

شهرهای مهم و تاریخی افغانستان

پرسش

- به نظر شما، شهرهای تاریخی افغانستان کدام‌ها اند؟

وطن عزیز ما افغانستان یک کشور باستانی است که شهرهای قدیمی و تاریخی آن عبارتنداز: بلخ (ام البلاد)، هرات، بامیان، کابل، کاپیسا، بُست، غور، غزنی و غیره می‌باشد. راه تاریخی ابریشم نیز از بعضی شهرهای افغانستان می‌گذشت که وصل کنندهٔ کشورهای چین و هندوستان با اروپا بود. با گذشت زمان و پیشرفت‌هایی که در ساحات مختلف زنده‌گی به وجود آمد، شهرها نیز توسعه یافتند. امروز کابل، کندهار، هرات، مزارشریف، جلال آباد، غزنی، کندز،

لشکرگاه، خوست، تالقان، پلخمری، بامیان، گردیز و غیره از جمله شهرهای مهم و بزرگ کشور ما می‌باشند.

فعالیت

چند شاگرد به نوبت شهرهای تاریخی و ولایات افغانستان مانند: کندهار، مزارشریف، پروان، کندز، پکتیا، هرات، بامیان، غور و غزنی را روی نقشه نشان دهند.

پاسخ دهید

۱- ام البلاد نام کدام شهر تاریخی کشور ما است؟

۲- راه ابریشم، کدام کشورها را با هم وصل می‌کرد؟

۳- چهار شهر تاریخی افغانستان را نام بگیرید.

کار خانه‌گی

نام شهرهای قدیمی افغانستان را در کتابچه‌های خود بنویسید.

شهرهای بزرگ جهان

پرسش

- چه فکر می‌کنید، گاهی نام کدام شهر بزرگ جهان را شنیده اید؟

شهر استانبول

شهر پاریس

در جهانی که ما زنده‌گی می‌کنیم، شهرهای بزرگی وجود دارد. این شهرها از نظر کثرت نفوس، بزرگی، موقعیت جغرافیایی، ارزش دینی، فرهنگی و سیاسی، اقتصادی و تجارتی اهمیت دارند.

بعضی از شهرهای بزرگ جهان عبارتند از: مکهٔ معظمه، مدینهٔ منوره، شهر استانبول در ترکیه، پاریس در فرانسه، مسکو در روسیه، قاهره در مصر، لندن در انگلستان، نیویارک در ایالات متحدهٔ امریکا، کراچی در پاکستان و دهلی در هند می‌باشد.

این شهرها دارای مراکز علمی، فرهنگی، ورزشی و جاهای سیاحتی بسیار زیاد است.

فعالیت

هر شهر ار با کشور مربوطهٔ آن وصل کنید:

قاهره	ایالات متحده امریکا
پاریس	انگلستان
مسکو	مصر
لندن	فرانسه
نیویارک	روسیه

پاسخ دهید

۱– دو شهر بزرگ جهان را نام بگیرید.

۲– شهرهای بزرگ از کدام لحاظ دارای اهمیت اند؟

۳– شهرهای بزرگ دارای کدام امکانات اند؟

کار خانه‌گی

نام چند شهر بزرگ را در کتابچه‌های خود بنویسید.

فصل پنجم

وطن ما

اهداف فصل

- با وطن خود بیشتر آشنا شوند.
- با بیرق ملی آشنا شوند.
- مقررات ترافیکی را بیاموزند.
- در بارهٔ محیط زیست معلومات حاصل نمایند.
- رنگ‌های بیرق ملی را تشریح کرده بتوانند.
- با وطن و بیرق ملی افغانستان علاقه‌مند شوند.
- در پاک نگهداشتن محیط خود کوشش نمایند.

درس بیستم

وطن ما افغانستان

پرسش: در نقشه، چه می‌بینید؟

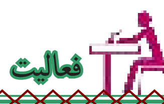

افغانستان خانهٔ مشترک، همه افغان‌ها است، مردم افغانستان باهم برادر و برابر اند.

افغانستان یک کشور کوهستانی است که از کوه‌های پر برف آن دریاها سرچشمه گرفته و آب و هوای خوش و گوارایی را به ما بخشیده است. افغانستان معادن و ذخایر طبیعی فراوانی چون: آهن، طلا، نقره، نفت، گاز، زغال سنگ، مس و غیره دارد.

قسمت‌های جنوب و شمال‌شرق وطن ما، دارای جنگل‌های زیاد است. وطن ما، آب وهوای مساعد برای زراعت، مالداری و باغداری دارد. در وطن ما، حیوانات گوناگون اهلی و وحشی وجود دارد.

ما وطن خود را دوست داریم و در آن مانند: خواهران و برادران باهم زنده‌گی می‌کنیم. به حق خود و دیگران احترام گذاشته و آن را رعایت می‌کنیم و دست به دست هم داده در راه پیشرفت و دفاع از وطن عزیز خود می‌کوشیم.

فعالیت

- در گروه‌ها راجع به وطن عزیز ما، افغانستان صحبت کنید.

پاسخ دهید

۱- کدام قسمت وطن ما دارای جنگل‌های زیاد است؟

۲- در وطن عزیز ما، کدام معادن و ذخایر طبیعی وجود دارد؟

۳- برای پیشرفت و ترقی کشور عزیز خویش، چه باید بکنیم؟

کاره خانه گی

راجع به وطن عزیز ما، چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

بیرق ملی

پرسش

- شما در بیرق ملی، چه می‌بینید؟

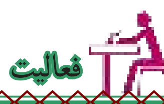
هر کشور دارای بیرق است که نشانۀ هویت ملی آن می باشد. بیرق ملی وطن عزیز ما افغانستان، دارای سه رنگ سیاه، سرخ و سبز است که به صورت عمودی به اندازه‌های مساوی ازچپ به راست در کنار هم قرار دارند. این رنگ‌ها در تاریخ کشور، مفهوم خاص دارد.

- **رنگ سیاه نشانۀ استعمار متجاوزین در وطن ما است.**
- **رنگ سرخ نشانۀ خون شهدای راه آزادی و استقلال است.**
- **رنگ سبز نشانۀ سرسبزی، آزادی و آبادی است.**

نشان ملی افغانستان عبارت از: محراب و منبر به رنگ سفید است که در وسط بیرق ملی قرار دارد. دو طرف محراب و منبر مزین با دو بیرق کوچک، کلمۀ مبارک

(لا اله الا الله محمد رسول الله) و الله اکبر، آفتاب در حال طلوع، تاریخ استقلال وطن ما و خوشه‌های گندم است.

بیرق ملی، در طول تاریخ کشورما نمایانگر وحدت ملی، آزادی، استقلال و تمامیت ارضی کشور ما بوده است. ما به بیرق ملی کشور خود احترام گذاشته و از آن پاسداری می کنیم.

فعالیت

راجع به رنگ‌های بیرق ملی کشور در گروه‌ها بحث کنید، نتیجه را یکی از شاگردان در پیش روی صنف بیان کند.

پاسخ دهید

۱- رنگ‌های بیرق ملی افغانستان را نام بگیرید؟

۲- رنگ سبز بیرق کدام مفهوم را ارائه می‌کند؟ بیان کنید.

۳- نشان ملی افغانستان عبارت از چه می‌باشد؟ توضیح دهید.

کار خانه‌گی

بیرق ملی کشور عزیز ما را در کتابچه‌های‌تان رسم و رنگ‌آمیزی کنید؟

ادارات دولتی

پرسش

- به نظر شما، ادارات دولتی به چه منظور ایجاد شده اند؟

هر کشور برای برقراری نظم، خدمت به مردم، تأمین روابط و اجرای کارها به حکومت و ادارات ضرورت دارد. این ادارات به نام وزارت‌ها و ریاست‌ها یاد می‌شوند؛ مانند: وزارت معارف، دفاع، داخله، خارجه، مخابرات، تحصیلات عالی، عدلیه، ترانسپورت، صحت عامه، زراعت و غیره که در بخش‌های مختلف برای مردم کار می‌کنند.

وزارت‌ها و ادارات مهم حکومتی در مرکز یا پایتخت کشور قرار دارند.

نماینده‌گی هر وزارت تحت نام ریاست در ولایت‌ها و مدیریت‌های آن در ولسوالی‌ها کار می‌نمایند. ادارات دولتی وقتی مصدر خدمت خوب برای کشور خود می شوند که کارکنان آن، با درک مسؤولیت، صداقت و ایمانداری وظیفه خود را اجرا نمایند.

فعالیت

در گروه‌ها راجع به ادارات دولتی صحبت نموده و نام اداراتی را که می‌دانید بیان دارید.

پاسخ دهید

۱- هر دولت برای برقراری نظم بهتر به چه ضرورت دارد؟

۲- نماینده‌گی‌های هر وزارت در ولایت‌ها و ولسوالی‌ها تحت کدام نام کار می‌کنند؟

۳ – ادارات دولتی چطور می‌توانند مصدر خدمت خوب به هموطنان خود شوند.

کار خانه‌گی

نام‌های چند وزارت را در کتابچه‌های خود بنویسید.

مقررات ترافیکی

پرسش

- گاهی فکر کرده اید، برای تنظیم عبور و مرور مردم و وسایط در شهر به چه ضرورت است؟

برای تنظیم عبور و مرور وسایط ترانسپورتی و عابرین در شهرها، قواعد و مقررات ترافیکی وجود دارد.

رعایت مقررات ترافیکی سبب آسانی رفت و آمد و جلوگیری از حوادث ترافیکی و ازدحام می‌شود.

باید در وقت گذشتن از جاده‌ها به علامت‌ها و اشاره‌های ترافیکی و رهنمایی‌های پولیس ترافیک دقت نموده، آن را مراعات نماییم.

در جاده‌ها چراغ‌های ترافیکی موجود است که دارای سه رنگ می‌باشد. رنگ سبز، اشارۀ حرکت و عبور از سرک، رنگ زرد، اشارۀ آماده‌گی برای حرکت و رنگ سرخ، اشارۀ توقف می‌باشد.

ما باید موقع رفت و آمد، همیشه از پیاده روها استفاده کنیم تا از حوادث ناگوار ترافیکی در امان بمانیم.

فعالیت

یکی از شاگردان به کمک معلم در صنف طریق گذشتن از سرک را با در نظر داشت رنگ‌های چراغ‌های ترافیکی تمثیل کند.

پاسخ دهید

۱- برای اینکه حادثۀ ترافیکی رخ ندهد چه باید کرد؟

۲- چراغ سبز علامت چه است؟

۳- چراغ‌های ترافیکی دارای کدام رنگ‌ها است؟

کار خانه گی

رنگ‌های زرد، سرخ و سبز اشاره‌های ترافیکی نشانۀ چه استند در کتابچه‌های خود بنویسید.

حفاظت از محیط زیست شهری

پرسش

- به نظر شما، موجودیت جنگل‌ها و درختان برای محیط زیست چه فایده می‌رسانند؟

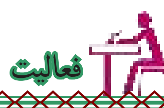
ازدحام نفوس در شهرها سبب مصرف بیش از حد آب، چوب، مواد سوخت و موجب انبار کثافات و امراض مختلف می‌شود.

پاکی و صفایی شهر وظیفهٔ شاروالی است؛ اما این یک مشکلی است که به همه افراد شهر نیز ارتباط دارد؛ بنابراین همه افرادی که در شـــهر زنده‌گـــی

می‌کنند، باید در پاکی، صفایی و سرسبزی شهر با شاروالی همکاری نمایند.

ما برای پاک نگهداشتن محیط زیست باید کارهای زیر را انجام دهیم.

- **باید هر سال نهال بنشانیم و محیط خود را پاک نگهداریم.**
- **کثافات را در جای معین آن (کثافت دانی) بیندازیم.**
- **از درختان و پارک‌ها مراقبت کنیم و از شکستن درختان جلوگیری نماییم.**
- **کثافات را در جوی‌ها، دریاچه‌ها و پارک‌ها نیندازیم.**
- **از انداختن کثافات در مقابل خانهٔ خود و دیگران جلوگیری کنیم.**

فعالیت

در گروه‌ها پیرامون پاکی و سرسبزی محیط زیست بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- شاروالی در حفظ محیط زیست چه وظیفه دارد؟

۲- چطور می‌توانیم محیط زیست خود را پاک نگهداریم؟

۳- محیط نا پاک در زنده‌گی انسان‌ها چه تأثیر منفی دارد؟

کار خانه‌گی

راجع به فواید پاکی محیط زیست چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

فصل ششم
چهار سمت

اهداف فصل:

- باچهار سمت اصلی آشنا شوند.
- چهار سمت اصلی و فرعی را فرق کرده بتوانند.
- نقشه و چهار سمت نقشه را تشریح کرده بتوانند.
- حدود اربعهٔ افغانستان را در نقشه نشان داده بتوانند.

درس بیست وپنجم

چهار سمت اصلی

پرسش‌ها

- به نظر شما، تصویر زیر چه را نشان می‌دهد؟
- چه فکر می‌کنید، در وطن ما قبله به کدام سمت واقع است؟

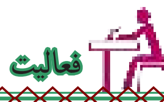
آفتاب همه روزه از یک سمت طلوع و به سمت دیگر غروب میکند. انسان‌ها در گذشته برای شناخت سمت‌ها ازطلوع و غروب آفتاب استفاده می‌کردند.

شمال

سمت آفتاب برآمد را به نام شرق، سمت‌آفتاب نشست را غرب می‌گویند. هرگاه ما رو به طرف آفتاب نشست طوری ایستاده شویم که پشت ما به طرف شرق یا آفتاب برآمد باشد، در این صورت به طرف دست راست ما شمال و به طرف دست چپ ما جنوب می‌باشد. در تصویر صفحهٔ گذشته سمت شمال نشان داده شده است، باقی سمت‌ها را خودتان پیدا کنید.

چهار سمتی را که نام بردیم، به نام چهار سمت اصلی یاد می‌شوند. چهار سمت را توسط قطب نما و میلهٔ مقناطیسی هم تعیین می‌کنند.

فعالیت

یک شاگرد روبه قبله ایستاد شود و چهار سمت اصلی را تمثیل نموده، بیان کند.

پاسخ دهید

۱- چهار سمت اصلی را نام بگیرید.

۲- انسان‌ها برای شناخت سمت‌ها، از کدام طریقه استفاده می‌کنند؟

۳- هرگاه رو به آفتاب برآمد ایستاده شوید، طرف پیش رو، عقب، دست راست و دست چپ شما، کدام سمت‌ها خواهد بود؟

کارخانه‌گی

چهار سمت اصلی را در کتابچه‌های خود ترسیم کنید.

چهار سمت فرعی

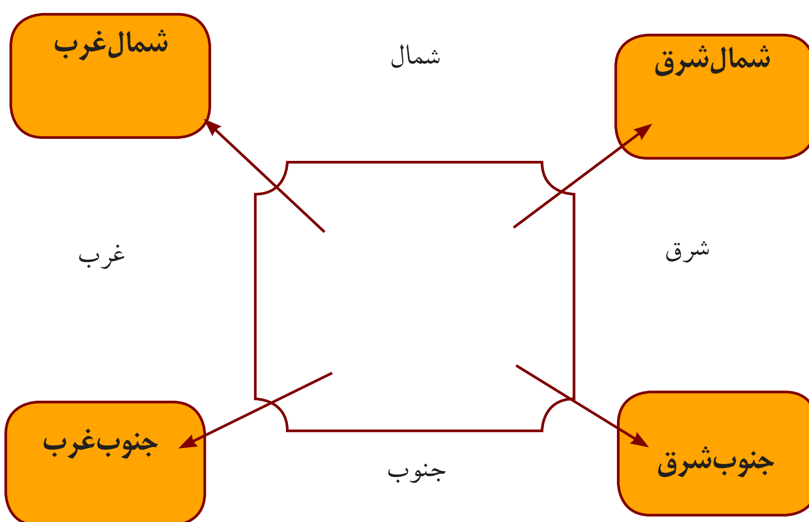
پرسش

- چه فکر می‌کنید چهارکنج اتاق کدام سمت‌ها را نشان می‌دهند؟

چارت سمت اصلی و فرعی

سمت فرعی	سمت اصلی	سمت فرعی
سمت اصلی		سمت اصلی
سمت فرعی	سمت اصلی	سمت فرعی

سمت‌های شرق، غرب، شمال و جنوب را سمت‌های اصلی گویند.
سمت فرعی بین دو سمت اصلی قراردارد؛ یعنی سمتی که بین شمال و شرق موقعیت دارد، به نام شمال شرق، سمتی که بین شمال و غرب موقعیت دارد، به نام شمال غرب سمتی که بین جنوب و شرق واقع است، به نام جنوب شرق و سمتی که بین جنوب و غرب واقع شده، به نام جنوب غرب یاد می‌شود. ما برای پیدا کردن قبله، راه‌ها و جاها ازچهارسمت اصلی و فرعی استفاده می‌کنیم.

فعالیت

جاهای خالی جمله‌های زیر را در کتابچه‌های‌تان تکمیل کنید.

بین شمال و شرق را سمت فرعی............................ می‌گویند.

بین جنوب و شرق را سمت فرعی............................ می‌گویند.

بین شمال و غرب را سمت فرعی............................ می‌گویند.

بین جنوب و غرب را سمت فرعی........ .... می‌گویند.

پاسخ دهید

۱- چهار سمت فرعی را نام بگیرید.

۲- بین شرق و جنوب کدام سمت فرعی قرار دارد؟

۳- بین شمال و غرب کدام سمت فرعی قرار دارد؟

کار خانه‌گی

در سمت فرعی منزل شما چه موقعیت دارد؟ در کتابچه‌های خود بنویسید.

نقشه و چهار سمت آن

پرسش

- نقشه را دیده و چهار سمت آن را نشان دهید.

شمال

غرب

شرق

جنوب

نقشه وسیله‌یی است که توسط آن در مورد سطح زمین، کشورها و مناطق مختلف معلومات به دست می‌آوریم. نقشهٔ جغرافیایی موقعیت خشکه‌ها، بحرها، کوه‌ها، دریاها، جنگل‌ها، شهرها و امثال آن را نشان می‌دهد. نقشه اقسام زیاد دارد؛ مانند: نقشه طبیعی، نقشه سیاسی و غیره. نقشهٔ که کوه‌ها و دریاها در آن نشان داده شده، به نام نقشهٔ طبیعی یاد می‌شود. نقشهٔ یی که در آن ولایات، شهرها، پایتخت‌ها، بندرها، سرحدات و کشورها نشان داده شود به نام نقشهٔ سیاسی یاد می‌شود. در نقشه‌ها علایمی را می‌گذارند که هر

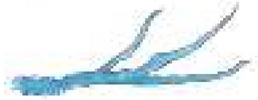
کدام آن نشاندهندۀ پدیده‌های مختلف جغرافیایی اند.

در تمام نقشه‌هایی که در کتاب شما است و یا در دیوارصنف آویخته شده است، سمت شمال طرف بالا، سمت جنوب طرف پایین، سمت شرق طرف دست راست و سمت غرب طرف دست چپ قرار دارد.

توسط چهارسمت اصلی و سمت‌های فرعی می‌توانیم حدود اربعۀ کشورها را نشان دهیم.

علامت کوه

علامت دریا

علامت شهر

علامت پایتخت

فعالیت

در گروه‌ها از روی نقشه جاهای خالی را در کتابچه‌های خود با کلمه‌های مناسب تکمیل نمایید:

در غرب افغانستان (   ) موقعیت دارد. در شمال افغانستان جمهوری‌های (   )، (   ) و (   ) واقع اند. جمهوری مردم چین به سمت (   ) وطن ما واقع است.

پاسخ دهید

۱- هر نقشه چند سمت دارد؟ نام بگیرید.

۲- سمت‌ها را چگونه بالای نقشه پیدا می‌کنید؟

۳- سمت‌های اصلی و فرعی را در روی نقشه نشان دهید.

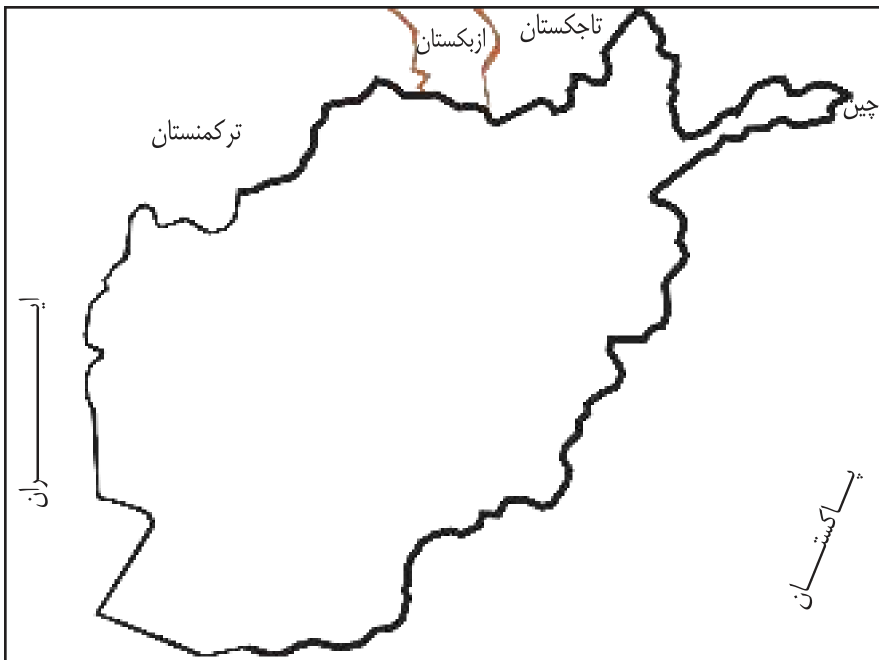
کار خانه گی

چهار سمت افغانستان را از روی نقشه در کتابچه‌های خود بنویسید.

حدود اربعهٔ افغانستان

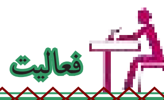
پرسش

- چه فکر می‌کنید، در چهار سمت افغانستان، کدام کشورها قراردارند؟

وطن ما افغانستان در جنوب قارهٔ آسیا موقعیت دارد، کشور ما به بحر راه نداشته؛ چهار طرف آن خشکه می‌باشد. همسایه‌های شمالی وطن ما جُمهوری‌های تاجکستان، ازبکستان و ترکمنستان و همسایهٔ غربی آن جُمهوری اسلامی ایران است. سرحدات شرقی و جنوبی کشور ما، با

جُمهوری اسلامی پاکستان به واسطهٔ خط تحمیلی دیورند نشانی شده که مردم افغانستان آن را به رسمیت نشناخته اند. در گوشهٔ شمال شرقی، کشور ما با جُمهوری چین هم سرحد است. وطن ما از نظر موقعیت در قارهٔ آسیا اهمیت خاصی دارد و مانند پلی است که کشورهای آسیای مرکزی را با آسیای جنوبی ارتباط می‌دهد.

فعالیت

-کشورهای ستون راست را با سمت ستون چپ در کتابچه‌های خود ربط دهید.

۱-جُمهوری ازبکستان	۱- در شمال شرق کشور ما واقع است.
۲- جُمهوری اسلامی ایران	۲- در شمال افغانستان واقع است
۳- جُمهوری مردم چین	۳- در غرب کشور ما واقع است

پاسخ دهید

۱- افغانستان، در کدام قسمت قارهٔ آسیا واقع است؟

الف) شمال

ب) شرق

ج) جنوب

۲- کشورهای همسایهٔ افغانستان را نام بگیرید؟

۳- کشور چین در کدام سمت کشور ما قرار دارد؟

کار خانه‌گی

نقشهٔ افغانستان را در کتابچه‌های خود رسم کرده، موقعیت کشورهای همسایهٔ آن را تعیین کنید.

فصل هفتم

تقسیمات اداری کشور ما

اهداف فصل

- تقسیمات اداری افغانستان را بدانند.
- در بارهٔ دین، زبان و نفوس افغانستان معلومات حاصل نمایند.
- کوه‌های مشهور کشور را نام گرفته بتوانند.
- دریاهای مشهور وطن را درنقشه نشان داده بتوانند.

درس بیست و نهم

تقسیمات اداری کشور ما

پرسش: گاهی فکر کرده اید که افغانستان دارای چند ولایت است؟

کشور عزیز ما، افغانستان از لحاظ اداری به (۳۴) ولایت تقسیم شده است. هر ولایت توسط والی اداره می‌شود. والی زمامدار ولایت بوده و کارهای دولتی زیر نظر او اجرا می‌شود. هر ولایت به ولسوالی‌ها تقسیم شده است.

ولسوالی‌ها توسط ولسوال‌ها اداره می‌شود. ولایت‌های مشهور کشور ما، عبارت اند از: کابل، هرات، کندهار، بلخ، کندز، ننگرهار، غزنی، هلمند و غیره. بزرگترین شهر کشور ما شهر کابل است که پایتخت وطن عزیز ما افغانستان می باشد. ریاست جُمهوری، شورای ملی، ستره‌محکمه، وزارت خانه‌ها و مراکز مهم علمی و فرهنگی بزرگ در پایتخت موقعیت دارد.

فعالیت

به پنج گروه تقسیم شوید، هر گروه ولایت‌های سمت شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکزی را نام گرفته و روی نقشه نشان دهید.

پاسخ دهید

۱- افغانستان دارای چند ولایت است؟

۲- ولایت‌ها توسط، کی اداره می شود؟

۳- پایتخت افغانستان چه نام دارد؟ روی نقشه نشان دهید.

کار خانه گی

نقشهٔ افغانستان را رسم کرده، ولایت‌های کابل، کندهار، مزار شریف، هرات، ننگرهار، پکتیا و ولایتی را که شما در آن زنده‌گی دارید نشانی کنید.

دین، زبان و نفوس افغانستان

پرسش‌ها

- در تصویرهای زیر چه می‌بینید؟
- به نظر شما، مردم افغانستان با کدام زبان‌ها سخن می‌گویند؟

دین مردم افغانستان اسلام است. دین مقدس اسلام در زمان خلیفۀ سوم مسلمانان حضرت عثمان(رضی الله عنه) به افغانستان رسید و مردم ما، با آن مشرف شدند. تعداد محدود سک‌ها و هندوها نیز جزء نفوس کشور ما می‌باشند. در افغانستان بیشتر از (۳۰) زبان وجود دارد که مردم در نقاط مختلف کشورما با آن‌ها تکلم می‌کنند. از آن جمله زبان‌های پشتو و دری زبان‌های رسمی کشور بوده و زبان‌های ازبکی، ترکمنی، پشه‌یی، بلوچی، نورستانی، پامیری و گجری هم در جاهایی که اکثریت مردم به آن تکلم می‌کنند به حیث زبان رسمی سوم شناخته می‌شوند.

نفوس افغانستان در حدود (۳۰) میلیون نفر تخمین گردیده است.
مردم افغانستان مسلمان و باهم برادر و برابر اند.

فعالیت

در گروه‌ها راجع به دین و زبان‌های مردم افغانستان صحبت کنید.

پاسخ دهید

۱- برخی از زبان‌های کشور ما را نام بگیرید؟

۲- مردم کشور عزیز ما چی وقت به دین مبین اسلام مشرف شدند؟

۳- در مورد نفوس افغانستان، چه می‌دانید؟

کار خانه گی

در مورد دین و زبان‌های مردم افغانستان چند سطر درکتابچه‌های خود بنویسید.

کوه‌های افغانستان

پرسش

- چه فکر می‌کنید، موجودیت کوه‌ها چه اهمیت دارد؟

افغانستان کشورکوهستانی است که حدود $\frac{۱}{۳}$ حصهٔ مساحت آن را کوه‌ها تشکیل می‌دهد. بیشتر این کوه‌ها درمناطق مرکزی، شرق و شمال شرق کشور واقع شده اند. آب و هوا در این مناطق سرد بوده بیشتر اوقات در آنجاها برف می‌بارد. کوه‌های مشهور وطن ما عبارت اند از: سلسله کوه‌های هندوکش، کوه بابا، سپین غر، سیاه کوه و سفید کوه می‌باشد.

ما نباید در مناطق کوهستانی که خطر لغزش کوه، زمین، برف کوچ‌ها و سیلاب‌ها

وجود داشته باشد محل سکونت انتخاب کنیم و در مناطق خطر درخت غرس نماییم.

فعالیت

- در گروه‌ها راجع به اهمیت کوه‌ها باهم بحث نمایید.

پاسخ دهید

۱- موجودیت کوه‌ها در یک منطقه چه اهمیت دارد؟

۲-موجودیت برف در کوه سبب چه می‌شود؟

۳- چندم حصهٔ کشور ما را کوه‌ها تشکیل داده اند؟

کار خانه‌گی

راجع به اهمیت کوه‌ها چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

کوه‌های مشهور افغانستان

پرسش

- به نظر شما کدام کوه‌های افغانستان مشهور است؟

سلسه کوه هندوکش

این کوه از جملۀ مشهورترین و بزرگ‌ترین کوه‌های کشور ما به شمار می‌رود که از سمت شمال شرق به سمت جنوب غرب افغانستان امتداد دارد و به دو قسمت هندوکش شرقی و غربی تقسیم شده است. شاهراه سالنگ که مناطق شمال کشور را به جنوب وصل می‌کند، از بین همین سلسله کوه‌ها می‌گذرد.

کوه بابا

این کوه در مناطق مرکزی وطن ما قرار دارد و از شرق به غرب امتداد یافته است. دامنه‌های کوه بابا دارای چراگاه‌های زیادی است که منبع غذایی خوب برای حیوانات و جای مناسب برای پرورش آن‌ها می‌باشد.

سپین غر

این سلسله کوه در شرق افغانستان واقع شده که از شرق به غرب امتداد دارد. دامنه‌های شمالی وجنوبی آن پوشیده از جنگل‌های انبوه و وسیع است. غیر از کوه‌های یادشده، افغانستان دارای کوه‌های مشهور دیگری نیز است، که عبارت اند از: فیروزکوه، سیاه کوه، کوه سلیمان، تیربند ترکستان و غیره می‌باشد.

افغانستان با داشتن کوه‌های سر به فلک و طبیعت زیبا در جهان مشهور است.

فعالیت

- کوه‌های مشهور افغانستان را نام گرفته در نقشه نشان دهید.

پاسخ دهید

۱- سلسله کوه‌های هندوکش در کدام قسمت افغانستان موقعیت داشته و کدام شاهراه معروف از آن می‌گذرد؟

۲- کوه بابا در کجا واقع شده و از کدام لحاظ اهمیت دارد؟

۳- کوه سپین غر از کدام لحاظ اهمیت دارد.

کار خانه‌گی

نام کوه‌های منطقهٔ خویش را در کتابچه‌های خود بنویسید.

دریاهای افغانستان

پرسش

- چه فکر می‌کنید، دریاها چگونه به وجود می‌آیند؟

افغانستان نظر به موقعیت جغرافیایی که دور از بحرها واقع شده است، در آن بارنده‌گی بیشتر در موسم زمستان و اوایل بهارصورت می‌گیرد. ذخیره‌های برف در مناطق کوهستانی و مرتفع وطن منبع بزرگ آب را در طول سال به ویژه در فصل بهار و تابستان تشکیل داده و دریاها را به وجود می‌آورد. ازهمین جهت است که آب دریاهای وطن ما در فصل بهار بیشتر است. دریاهای مشهور وطن ما عبارتند از: دریای آمو، هلمند، کابل، هریررود،

مرغاب،کنر و غیره.

از آب دریاهای کشور برای زراعت، تولید برق، ساختن آسیاب‌های آبی، ماهی‌گیری و غیره استفاده می‌شود. از آب فراوان کشور ما امکان استفاده بیشتر برای آبیاری دشت‌ها، اعمار بندهای برق، پروژه‌های پرورش ماهی و سرسبزی محیط زیست وجود دارد.

قابل یادآوری است که در جای سیل بر نباید محل سکونت را انتخاب کنیم و در هنگام سیلاب‌ها باید خود را به مناطق محفوظ برسانیم.

فعالیت

در گروه‌ها راجع به اهمیت دریاهای کشور با هم بحث کنید.

پاسخ دهید

جملات زیر را تکمیل کنید:

- دریاها در تامین آب مورد نیاز بشر........ دارند.
- از دریاها علاوه بر استفاده از آب آن در موارد.............. استفاده می‌شود.

کار خانه‌گی

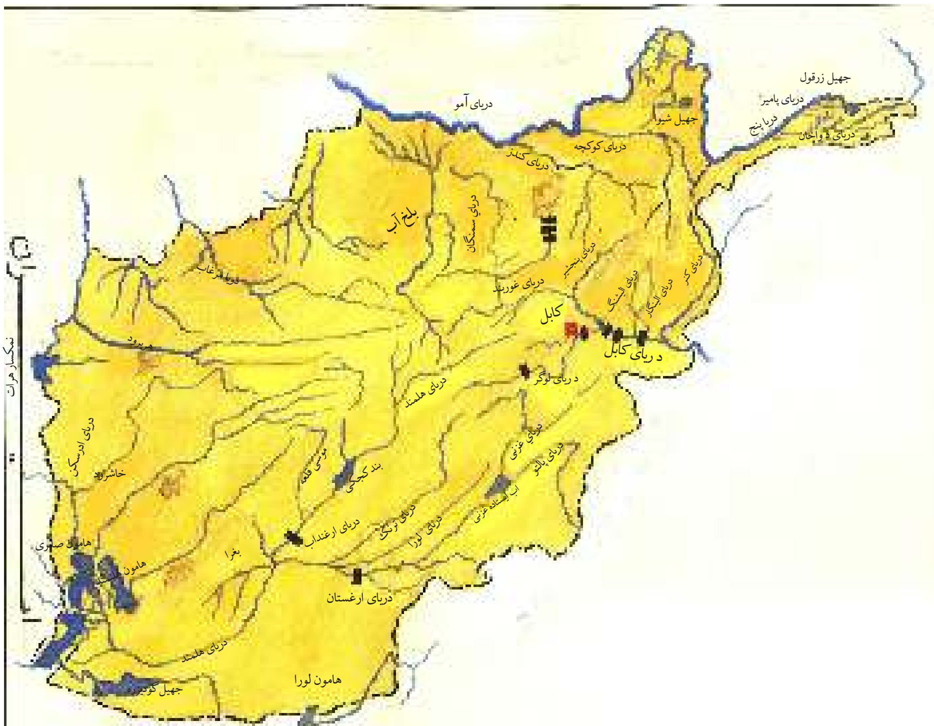
در بارهٔ اهمیت دریاها چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

درس سی و چهارم

دریاهای مشهور افغانستان

پرسش

- به نظر شما، از آب دریاهای کشور ما استفادهٔ درست صورت گرفته است؟

دریای آمو

از منطقهٔ پامیرخُرد (جهیل زرقول) سرچشمه گرفته از سرحدات افغانستان می‌گذرد و به جهیل ارال می‌ریزد. این دریا سرحد مشترک بین افغانستان، جمهوری‌های تاجکستان، ازبکستان و قسمتی از ترکمنستان را تشکیل می‌دهد. دریای کوکچه و کندز از معاونین آن به شمار می‌رود.

دریای هلمند: دریای هلمند از جملهٔ بزرگترین و طویل‌ترین دریاهای وطن

ما است که از قسمت غربی کوه پغمان سرچشمه می‌گیرد. بند کجکی در بالای این دریا اعمار گردیده که هزاران جریب زمین را آبیاری کرده، بالآخره به هامون هلمند می‌ریزد. دریای ارغنداب بزرگترین معاون آن می‌باشد.

هریرود: از غرب کوه بابا سرچشمه می‌گیرد که از شرق به غرب جریان دارد این دریا بعد از آبیاری زمین‌های زراعتی ولایت هرات، سرحد طبیعی بین افغانستان و ایران را تشکیل می‌دهد.

دریای کابل: از کوتل اونی کوه پغمان سرچشمه گرفته، ازغرب به طرف شرق جریان دارد. بعد از عبور از شهر کابل، دریای‌های لوگر، پنجشیر، لغمان (الیشنگ، الینگار) و دریای کنر با آن یکجا شده، در منطقهٔ اتک به دریای سند می‌ریزد. در مسیر این دریا بندهای برق ماهیپر، نغلو، سروبی و درونته اعمار گردیده است که از آب آن جهت آبیاری و از برق آن در کابل، ننگرهار و لغمان استفاده می‌شود.

فعالیت

در گروه‌ها راجع به یکی از دریاهای مشهور افغانستان از روی نقشه باهم بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- دریای هلمند از کدام کوه سرچشمه گرفته و به کجا می‌ریزد؟
۲- دریای آمو از کجا سرچشمه گرفته و به کجا می‌ریزد؟
۳- بندهایی را که روی دریای کابل اعمار شده نام بگیرید.

کار خانه‌گی

نام دریاهای ولایت خود را در کتابچه‌های خود بنویسید و بگویید که در کدام فصل سال دارای آب زیاد می‌باشد.

فصل هشتم

جهان ما

اهداف فصل

- با قاره‌های جهان آشنا شوند.
- قاره‌های آسیا واروپا را بشناسند.
- قاره‌های آسیا وامریکا را درنقشه نشان داده بتوانند.
- قارهٔ استرالیا واروپا را نظر به اقلیم تفکیک کرده بتوانند.
- نزدیکترین کشورها به بحر هند را درنقشه نشان داده بتوانند.
- علاقه‌مندی شان به درس‌های این فصل بیشتر شود.

درس سی و پنجم

قاره‌ها

پرسش: به نظر شما، قاره یا براعظم چه را می‌گویند؟

قسمت‌های بیشتر کرهٔ زمین را آب و کمتر آن را خشکه تشکیل می‌دهد. خشکه‌های بزرگ به نام قاره (براعظم) یاد می‌شوند که تعداد آن‌ها در روی زمین به شش قاره می‌رسد. هر قاره دارای کشورهای کوچک و بزرگ است. قاره‌ها عبارتند از: آسیا، افریقا، امریکا، اروپا، آسترالیا و اقیانوسیه و انتارکتیکا

می‌باشد. به غیر از قارهٔ انتارکتیکا که بسیار سرد و یخ بندان است، بقیهٔ قاره‌های جهان قابل سکونت و محل زنده‌گی انسان‌ها می‌باشد.

کشور عزیز ما افغانستان با فرهنگ و تمدن چندین هزار سالهٔ خود در جنوب قارهٔ آسیا موقعیت دارد.

فعالیت

در گروه‌ها با استفاده از نقشه، موقعیت قاره‌های جهان را نشان دهید.

پاسخ دهید

جواب صحیح را انتخاب کنید:

۱- کشور ما، در کدام قاره واقع شده است:

الف) امریکا　　ب) آسیا　　ج) افریقا　　د) اروپا

۲- انسان‌ها در کدام قاره به شکل عادی زنده‌گی کرده نمی‌توانند؟

کار خانه گی

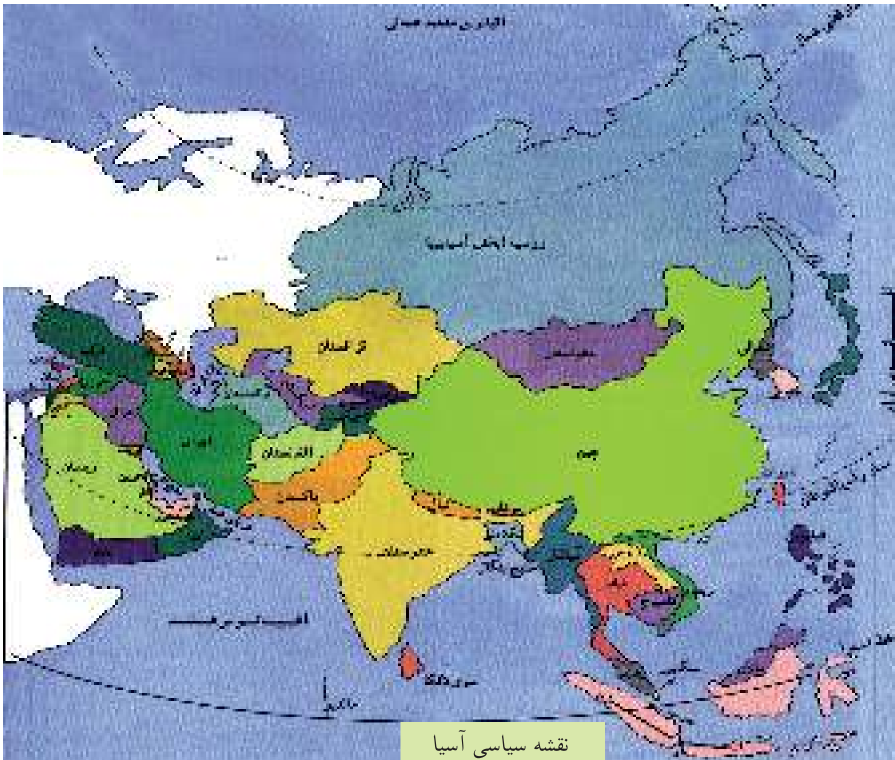
با استفاده از نقشهٔ موجود در کتاب درسی، نام‌های شش قارهٔ جهان را به ترتیب از بزرگ به کوچک در کتابچه‌های خود بنویسید.

درس سی و ششم

قارهٔ آسیا

پرسش

• چه فکر می‌کنید، بزرگترین و پرجمعیت ترین قارهٔ جهان کدام است؟

نقشه سیاسی آسیا

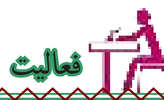
قارهٔ آسیا از نظر مساحت و نفوس بزرگترین قارهٔ جهان است. قارهٔ آسیا از شمال به بحر منجمد شمالی، از شرق به بحرالکاهل، از جنوب به بحر هند و از غرب به قارهٔ اروپا محدود گردیده است. قارهٔ آسیا از سه طرف به آب و از یک طرف به خشکه راه دارد. آب و هوای آن در نواحی مختلف از هم فرق می‌کند؛ مثال: مناطقی که به قطب شمال نزدیک است، آب و هوای آن سرد و مناطق جنوبی دارای اقلیم گرم و بقیه مناطق آب و هوای معتدل دارد.

بلندترین کوه‌های جهان، یعنی همالیا در این قاره موقعیت دارد و مشهورترین دریاهای آن آمو،گنگا و سند می‌باشد.

قارهٔ آسیا، مهد تمدن‌های بشری است. پر نفوس ترین کشورهای جهان(چین و هند) در این قاره موقعیت دارند و مردمان این قاره دارای نژادها، زبان‌ها و ادیان مختلف می‌باشند. تعداد زیادی مسلمان‌ها در قارهٔ آسیا زنده‌گی می‌کنند.

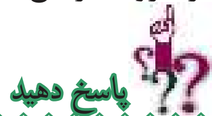
در قارهٔ آسیا ٤٦ کشور مستقل وجود دارد؛ مانند: افغانستان، عربستان سعودی، هند، ایران، جاپان، چین، پاکستان، ترکیه، روسیه وغیره.

شهرهای مقدس مسلمانان؛ یعنی مکهٔ‌معظمه، مدینهٔ‌منوره و بیت المقدس در این قاره موقعیت دارند.

فعالیت

در گروه‌ها راجع به قارهٔ آسیا بحث نمایید.

پاسخ دهید

به نقشهٔ جهان دقت کنید و جاهای خالی زیر را در کتابچه‌های خود تکمیل نمایید:

١- قارهٔ آسیا از سمت جنوب به بحر.................. و از سمت شرق به بحر......................... و از طرف شمال به.......................... و از طرف غرب........................... محدود گردیده است.

٢- چند کشور قارهٔ آسیا را نام ببرید؟

٣- در قارهٔ آسیا اقلیم (آب و هوا) چگونه است؟

کار خانه‌گی

با استفاده از نقشهٔ کتاب خویش، چند کشور بزرگ آسیایی را در کتابچه‌های خود فهرست نموده، در صنف نام بگیرید.

قارهٔ اروپا

پرسش

- به نظر شما، قارهٔ اروپا در کدام سمت قارهٔ آسیا قرار دارد؟

نقشهٔ سیاسی کشورهای قاره اروپا

اروپا متصل قارهٔ آسیا است، از همین جهت بعضی از جغرافیه دانان هر دو قاره را به نام یوریشیا یاد می‌کنند.

اروپا از شمال به بحر منجمد شمالی، از شرق به قارهٔ آسیا، از جنوب به بحیرهٔ مدیترانه، از غرب به بحر اطلس محدود گردیده است.

اکثر نواحی قارهٔ اروپا در منطقهٔ معتدله قرار گرفته، بیشتر قسمت‌های

آن دارای آب و هوای مساعد می‌باشد.

کوه‌های آلپ و پیرینه از جمله کوه‌های مشهور اروپا است. در میان این کوه‌ها آبشارهای زیبا و دریاهای پر از آب وجود دارد که بالای آن‌ها بندهای بزرگ احداث شده و از نیروی برق آن در صنعت و از آب آن برای زراعت استفاده می‌شود. دانیوب و والگا دریاهای مشهور اروپا می‌باشند.

اروپا قارهٔ کوچک و پرجمعیت است در این براعظم علم، تکنالوژی و صنعت بیشتر توسعه یافته است.

در این قاره ٤٤ کشور؛ چون: آلمان، فرانسه، انگلستان، هالند، ایتالیا، یونان اسپانیا و غیره وجود دارد.

فعالیت

در گروه‌ها راجع به قارهٔ اروپا بحث نمایید.

پاسخ دهید

۱- بعضی از جغرافیه دانان قارهٔ اروپا و آسیا را به کدام نام یاد می‌کنند؟

۲-طرف شرق قارهٔ اروپا، کدام قاره موقعیت دارد؟

۳- سه کشور مهم اروپایی را نام بگیرید.

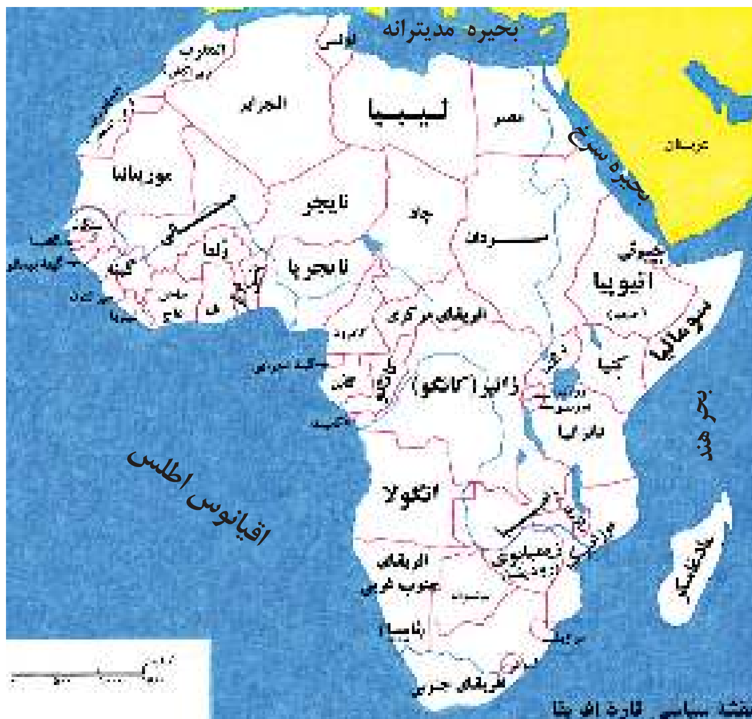
کار خانه‌گی

با استفاده از نقشه، نام ده کشور اروپایی را در کتابچه‌های خود بنویسید.

قارهٔ افریقا

پرسش

- چه فکر می‌کنید، قارهٔ افریقا در کدام سمت قارهٔ آسیا قرار دارد؟

قارهٔ افریقا به طرف جنوب غرب براعظم آسیا واقع است. این براعظم از قارهٔ آسیا توسط بحیرهٔ سرخ جدا شده است. به طرف شمال قارهٔ افریقا بحیرهٔ مدیترانه، به طرف شرق آن بحرهند، به طرف غرب آن اقیانوس اطلس و به طرف جنوب آن آب‌های مشترک بحر هند و بحراطلس واقع است. این قاره بعد از قاره‌های آسیا و امریکا بزرگترین مساحت را دارد. بیشترین قسمت‌های آن دارای آب و هوای گرم است. مردمی که در افریقا زنده‌گی

می‌کنند، بیشتر سیاه پوست استند؛ چون براعظم افریقا در غرب و نزدیکی مکهٔ معظمه موقعیت دارد، از این سبب دین اسلام به بسیار زودی در این قاره انتشار یافت. اکنون تعداد زیاد کشورهای اسلامی در آن قاره وجود دارد. مشهورترین کوه آن کوه اطلس است که در شمال‌غرب افریقا موقعیت دارد و بزرگترین دریاهای آن نیل و کانگو می‌باشد؛ همچنین بزرگترین ریگستان جهان به نام صحرای اعظم نیز در این قاره موقعیت دارد. در این قاره ۵۵ کشور مستقل؛ چون: مصر، لیبیا، الجزایر، ایتوپیا، المغرب، نایجریا و غیره وجود دارد.

فعالیت

در گروه‌ها با استفاده از نقشه، کشورهای شمال و شرق افریقا را نام بگیرید.

پاسخ دهید

جملات ذیل را تکمیل کنید:

۱- قارهٔ افریقا توسط (   ) از قارهٔ آسیا جدا شده است.

۲- به طرف شمال قارهٔ افریقا (   ) واقع است.

۳- چند کشور افریقایی را نام بگیرید؟

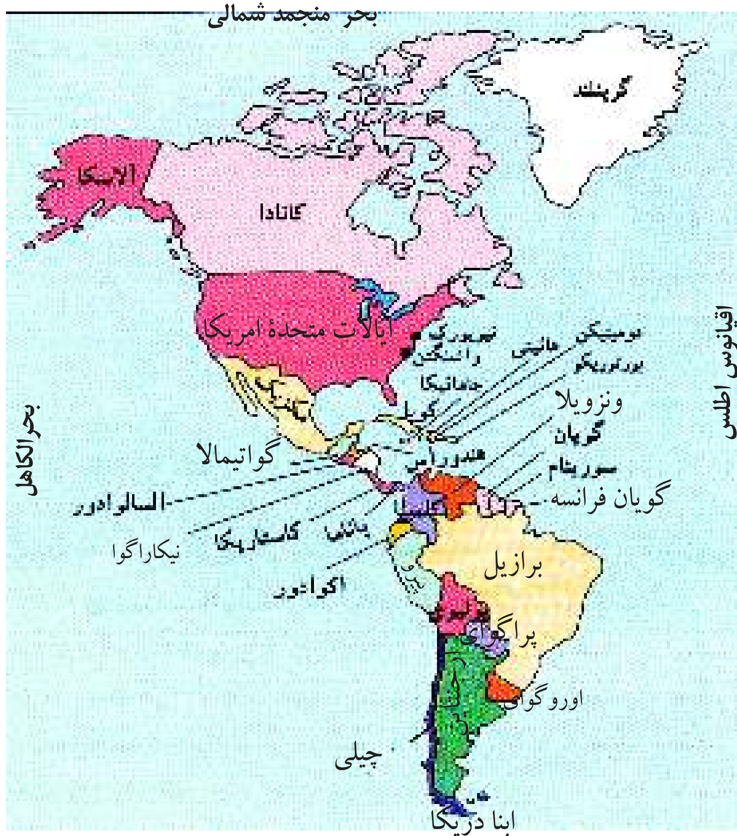
کار خانه‌گی

نقشهٔ افریقا را به دقت ببینید، حدود اربعه و موقعیت کشورهای آن را در کتابچه‌های خود بنویسید.

قارهٔ امریکا

پرسش

• به نظر شما، قارهٔ امریکا از چند بخش تشکیل شده است؟

قارهٔ امریکا بعد از آسیا بزرگترین قارهٔ جهان است.

کرستف کولمب در سال ۱٤۹۲ م. که از طریق بحر در جستجوی هندوستان بود؛ تصادفاً در سواحل براعظم امریکا رسید و قارهٔ امریکا را کشف نمود.

براعظم امریکا از طرف شرق به بحر اطلس از جانب غرب به بحر الکاهل

(آرام) از شمال به بحر منجمد شمالی و از جنوب به آب‌های مشترک بحر اطلس و بحر الکاهل محاط است.

بزرگترین کوه‌ها در امریکای شمالی راکی و در امریکای جنوبی اندیز می‌باشد. مشهورترین دریاهای قارۀ امریکا مسی سیپی در امریکای شمالی و امازون در امریکای جنوبی واقع است.

این قاره به سه حصۀ شمالی، مرکزی و جنوبی تقسیم شده است که در آن (۳۵) کشور مستقل وجود دارد. در امریکای شمالی دو کشور بزرگ کانادا و ایالات متحده امریکا موقعیت دارند.

مهمترین کشورهای امریکای مرکزی مکسیکو، نیکاراگوا و پانامه است. مهمترین کشورهای امریکای جنوبی برازیل، ارجنتاین، چیلی و پیرو می‌باشند.

فعالیت

در گروه‌ها با استفاده از نقشه حدود اربعۀ قارۀ امریکا و بعضی از کشورهای مهم آن را نشان دهید.

پاسخ دهید

۱- قارۀ امریکا توسط کی و در کدام سال کشف شد؟

۲- ایالات متحدۀ امریکا و کانادا، در کدام قسمت قارۀ امریکا موقعیت دارد؟

۳- قارۀ امریکا به واسطۀ کدام اقیانوس‌ها، از قاره‌های آسیا، اروپا و افریقا جدا شده است؟

کارخانه گی

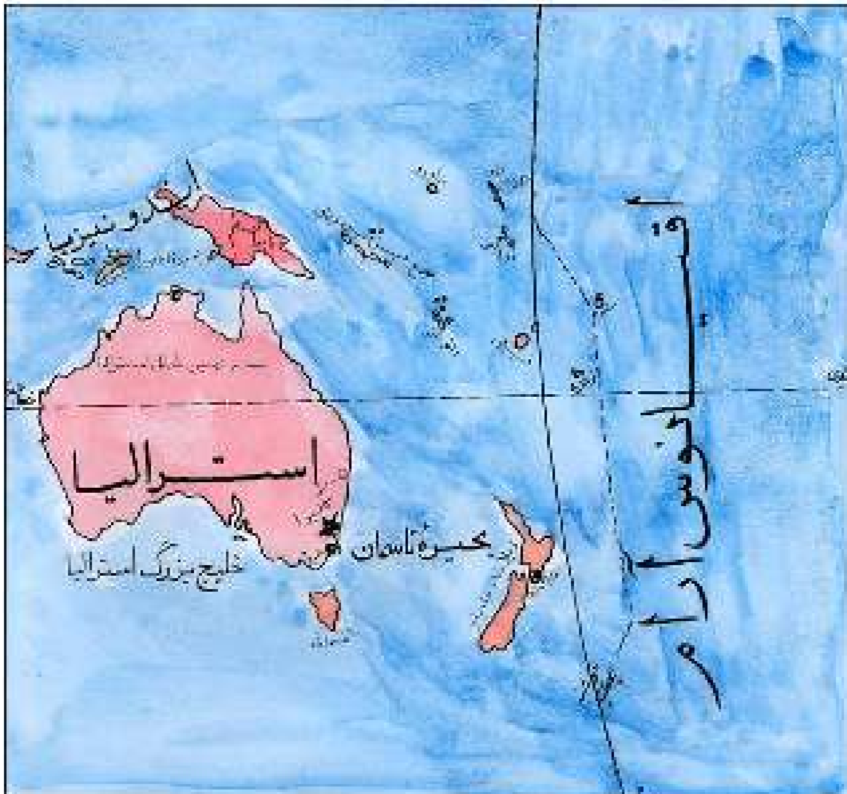
با استفاده از نقشۀ موجود در کتاب، نام چند کشور امریکایی را بنویسید.

درس چهلم

قارهٔ آسترالیا و اقیانوسیه

پرسش

• به نظر شما، قارهٔ آسترالیا و اقیانوسیه، در کدام سمت قارهٔ آسیا قرار دارد؟

براعظم آسترالیا و اقیانوسیه از یک جزیرهٔ بزرگ و چندین جزایر کوچک تشکیل شده است. قارهٔ آسترالیا و اقیانوسیه از چهار طرف توسط آب احاطه شده است. به طرف غرب آن بحر هند، به طرف شرق آن بحرالکاهل و به طرف شمال و جنوب آن آب‌های مشترک بحر هند و بحر آرام موقعیت

دارد. نزدیکترین کشور به این قاره از طرف شمال غرب جُمهوری اسلامی اندونیزیا می‌باشد.

آسترالیا که بزرگترین جزیرهٔ اقیانوسیه است، یک کشور مستقل می‌باشد. تمام کشورهای این قاره به شکل جزیره در بین بحر موقعیت دارند. مهمترین کشورهای قارهٔ آسترالیا و اقیانوسیه کشورهای آسترالیا، فیجی، زیلاند جدید و غیره استند. مشهورترین کوه‌های آسترالیا به نام گریت دیوای دینگ و بزرگترین دریاهای آن به نام دارلینگ و موری می‌باشد.

فعالیت

در گروه‌ها با استفاده از نقشهٔ کتاب، نام کشورهای آسترلیا و اوقیانوسیه را بنویسید.

پاسخ دهید

۱- چرا کشورهای این قاره مانند کشورهای قاره‌های دیگر در کنار هم موقعیت ندارند؟

۲- دریاهای مشهورآسترالیا را نام بگیرید.

۳- چند کشور مهم این قاره را نام گرفته، در نقشه نشان دهید.

کارخانه‌گی

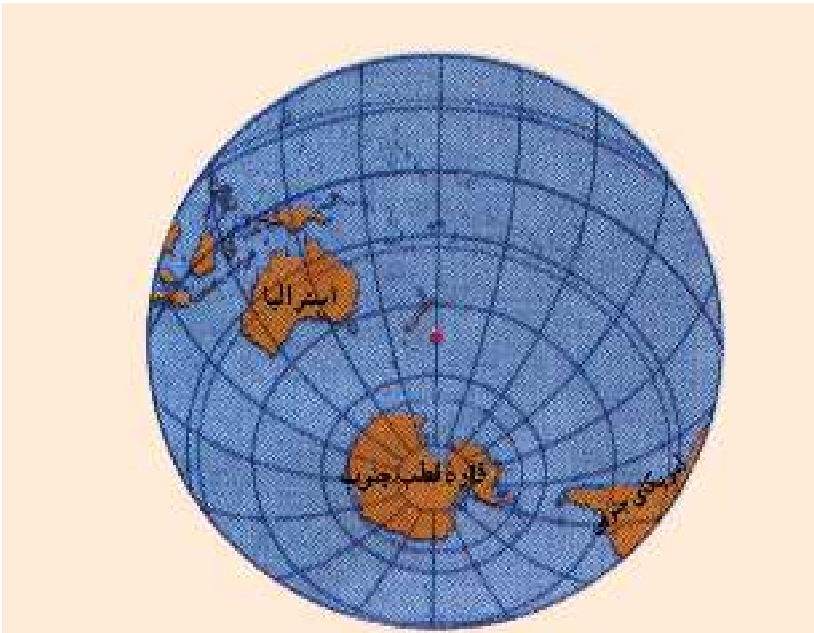
با استفاده از نقشهٔ کتاب، نام کشورهای آسترالیا و اوقیانوسیه را در کتابچه‌های خود بنویسید.

درس چهل و یکم

انتارکتیکا (قطب جنوب)

پرسش

- کدام قاره در قطب جنوب موقعیت دارد؟

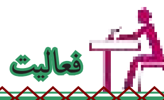

موقعیت قارهٔ انتارکتیکا در قطب جنوب

انتارکتیکا ششمین خشکهٔ بزرگ روی زمین است که در منطقهٔ قطب جنوب موقعیت دارد. این قاره در بین آب‌های مشترک بحر الکاهل، بحر هند و بحر اطلس واقع است.

نزدیکترین کشورها به انتارکتیکا زیلاندجدید، آسترالیا و ارجنتاین می‌باشد. دراین قاره، شش ماه روز و شش ماه شب است. هوای آن بسیار سرد بوده و انسان‌ها به شکل دایمی در آنجا زنده‌گی نمی‌توانند.

علما و دانشمندان در موسم تابستان نیم کره جنوبی به انتارکتیکا، جهت تحقیقات و مطالعات علمی سفر می‌نمایند.

در گروه‌ها راجع به مفهوم درس با همدیگر بحث کنید.

۱-چرا انسان‌ها به شکل دایمی در قطب جنوب یا انتارکتیکا نمی‌توانند زنده‌گی کنند؟

۲-انتارکتیکا توسط کدام اقیانوس‌ها احاطه شده است؟ نام بگیرید.

۳- کشورهای که به انتارکتیکا نزدیک اند، نام بگیرید.

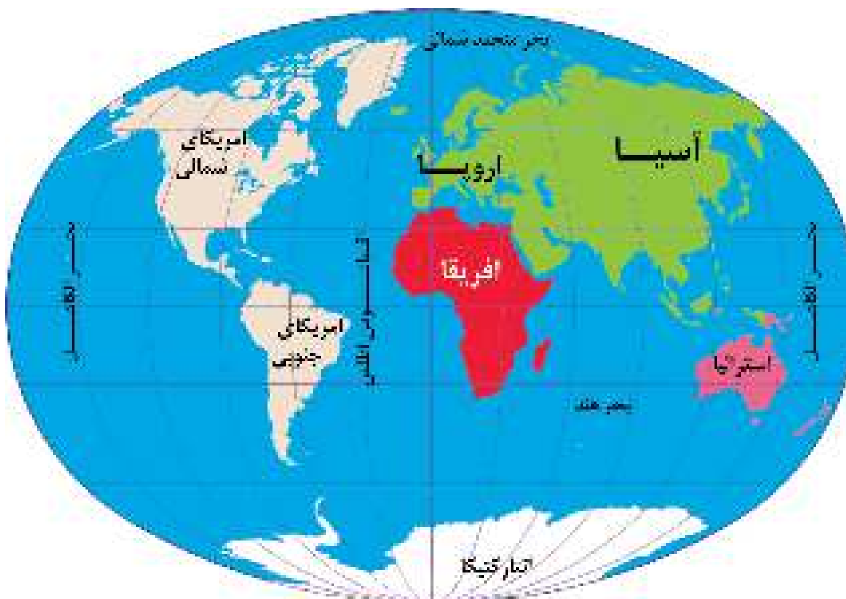

نقشهٔ انتارکتیکا را در کتابچه‌های خود ترسیم نمایید.

بحرها

پرسش

- به نظر شما، چند بحر در جهان وجود دارد؟

آب شوری که در وسیع‌ترین قسمت‌های فرو رفته‌گی سطح زمین موجود است، بحر نامیده می‌شود. ۲۹ فیصد روی زمین خشکه و ۷۱ فیصد آن آب می‌باشد. زمین پستی‌ها و بلندی‌های زیادی داردکه مناطق فرو رفتهٔ آن را آب و مناطق بلند آن را خشکه تشکیل می‌دهد.

چون در بحر مصارف سرک سازی نیست کشتی‌ها به هر سمت می‌توانند رفت و آمد کنند و در یک کشتی اموال چندین موتر انتقال داده می‌شود. از

این سبب کرایهٔ مال‌های تجارتی از راه بحر ارزان است.

آب بحرها شور است در بعضی از کشورها آب بحر را تصفیه نموده و قابل نوشیدن می‌سازند و از آب بحر نمک طعام نیز به دست می‌آید. از عمق بعضی بحرها نفت و گاز استخراج می‌شود و عده یی از مردم در کنار بحرها پیشهٔ ماهی‌گیری دارند.

چهار بحر بزرگ یا اقیانوس در جهان وجود دارد که عبارت اند از: بحر الکاهل (بحر آرام)، اقیانوس اطلس، بحر هند و بحر منجمد شمالی می‌باشد.

در گروه‌ها راجع به بحرهای بزرگ جهان با همدیگر بحث کنید.

جاهای خالی جمله‌های زیر را پُر کنید:

۱- (   ) فیصد روی زمین خشکه می‌باشد؟

۲- بحرهای جهان (   ) نام دارند؟

۳- (   ) فیصد روی زمین را آب پوشانیده است؟

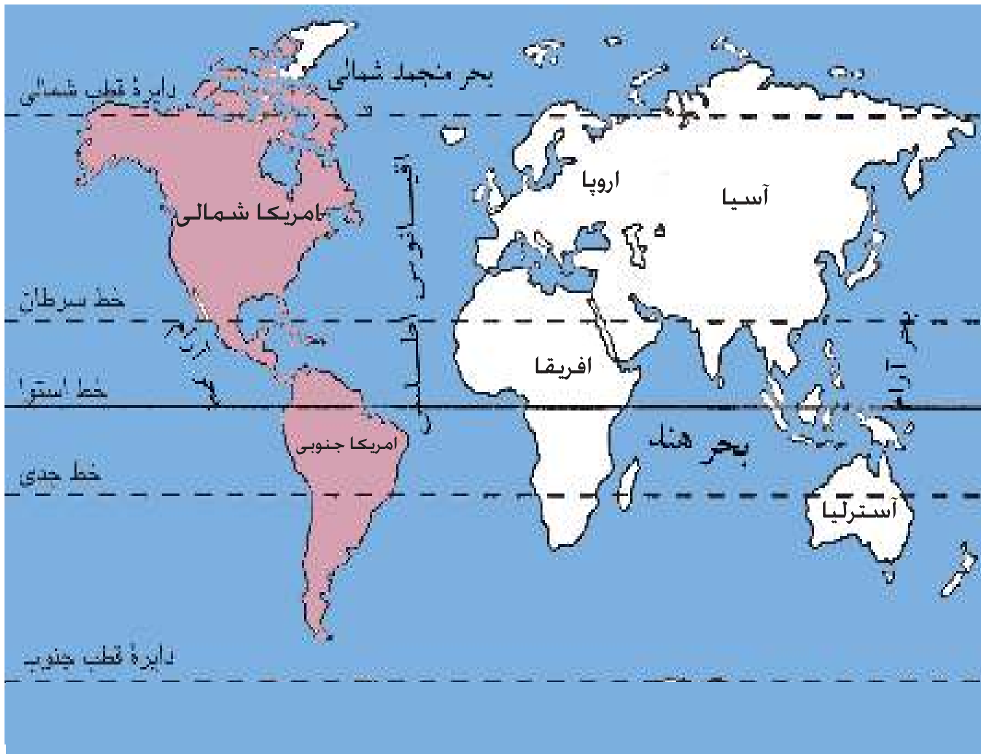

در بارهٔ بحرها چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

بحر الکاهل واقیانوس اطلس

پرسش

- چه فکر می‌کنید، بحر الکاهل و اقیانوس اطلس، کدام قاره‌ها را از هم جدا می‌کنند؟

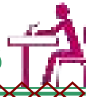

بحر الکاهل

بحر الکاهل یا اقیانوس آرام بزرگترین بحر جهان است که در شمال آن آبنای بیرنگ، از طرف جنوب به خشکه انتارکتیکا، از جانب شرق به قارهٔ امریکا و از طرف غرب به قارهٔ آسیا و آسترالیا محاط است و قارهٔ آسیا را از آمریکا جدا می سازد.

اقیانوس اطلس

اقیانوس اطلس دومین بحر بزرگ جهان است. این بحر بزرگ ازطرف غرب توسط قارهٔ امریکا و ازطرف شرق با قارهٔ اروپا و افریقا احاطه شده است. شمال آن به بحر منجمد شمالی و جنوب آن به قارهٔ انتارکتیکا وصل است. بحر اطلس قاره‌های اروپا و افریقا را از قارهٔ امریکاجدا ساخته است.

فعالیت

در گروه‌ها با استفاده از نقشهٔ کتاب در مورد بحر الکاهل و اقیانوس اطلس بحث نمایید.

پاسخ دهید

۱- بزرگترین بحرهای جهان را به ترتیب نام بگیرید.

۲- اقیانوس اطلس کدام قاره‌ها را از هم جدا می‌سازد؟

۳- در شمال بحر الکاهل کدام آبنا واقع است؟

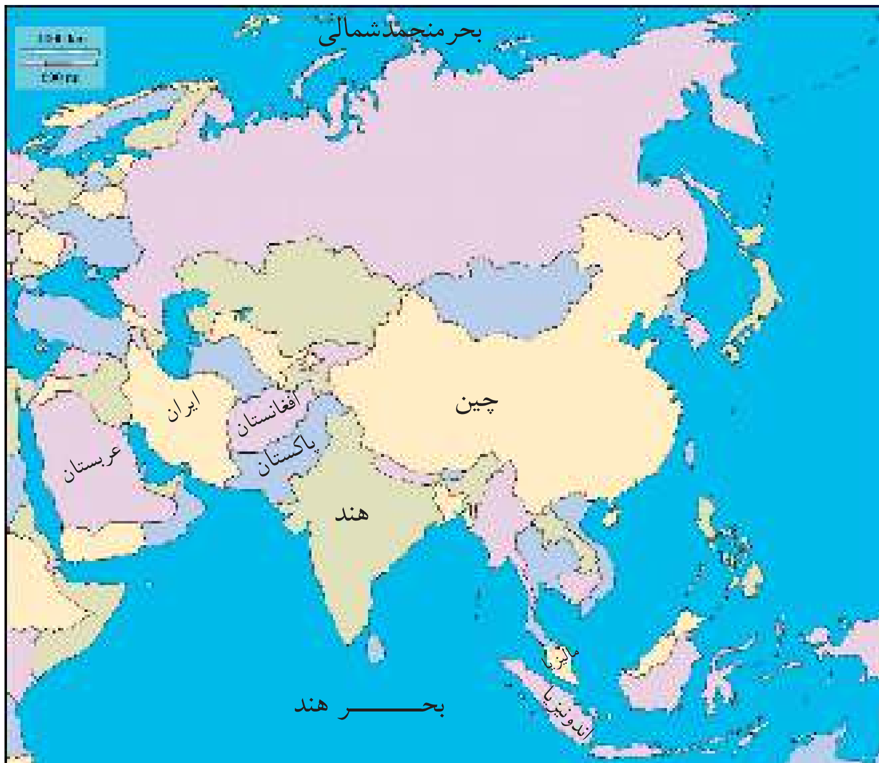
کار خانه‌گی

با استفاده از نقشهٔ کتاب، موقعیت بحر الکاهل و اقیانوس اطلس را در کتابچه‌های خود بنویسید.

بحر هند و بحر منجمد شمالی

پرسش

به فکر شما، نزدیکترین بحر به کشورما کدام است؟

نزدیکترین بحر به افغانستان بحر هند می‌باشد. بحر هند از شمال به بر اعظم آسیا، از جنوب به انتارکتیکا، از غرب به براعظم افریقا و از شرق به آسترالیا و اوقیانوسیه و بحر الکاهل متصل است.

کشورهای ساحلی بحر هند در براعظم آسیا، پاکستان، هند، بنگله دیش و اندونیزیا می‌باشند.

بحر منجمد شمالی کوچکترین بحری است که به طرف شمال براعظم‌های

آسیا، اروپا و امریکا در قطب شمال موقعیت دارد. بر خلاف قطب جنوب که خشکه می‌باشد، بحر منجمد شمالی دایم یخ بسته و منجمد است. کشورهای ساحلی بحر منجمد شمالی روسیه، ناروی و کانادا می‌باشند.

کشورهای شمال بحر هند و جنوب بحر منجمد شمالی را در نقشه پیدا کرده و به هم‌صنفان خود نشان دهید.

پاسخ دهید

۱- بحر هند در کدام قسمت کرۀ زمین موقعیت دارد؟
۲- بحر منجمد شمالی در کدام قسمت کرۀ زمین موقعیت دارد؟
۳- چند کشور ساحلی بحر هند را نام بگیرید؟

نام کشورهای ساحلی بحر هند و بحر منجمد شمالی را در کتابچه‌های خود بنویسید.

فصل نهم

کرۀ زمین

اهداف فصل

- با زمین و شکل آن آشنا شوند.
- خط استوا و موقعیت آن‌را بدانند.
- مفهوم طول البلد و عرض البلد را فهمیده، آن‌ها را از هم فرق کرده بتوانند.
- حرکات وضعی و انتقالی زمین را تشریح کرده بتوانند.
- علاقه‌مندی شان به دروس این فصل بیشتر شود.

درس چهل و پنجم

زمین و شکل آن

پرسش: به نظر شما، زمینی که ما بالای آن زنده‌گی می‌کنیم، چه شکل دارد؟

زمینی که ما روی آن زنده‌گی می‌کنیم، تقریباً شکل کروی دارد. در ابتدا انسان‌ها فکر می‌کردند که زمین هموار است. هندیان قدیم زمین را به شکل صفحه‌یی می‌دانستند که بر پشت فیل قرار دارد.

بابلی‌ها زمین را مسطح فرض می‌کردند.

برای اولین بار دانشمندی به نام فیثاغورث به کروی بودن زمین پی برد.

امروز در اثر پیشرفت علوم به اثبات رسیده که زمین تقریباً کروی است و به قدرت خداوند (جَلَّ جَلالُه) در فضا معلق قرار دارد.

فعالیت

در گروه‌ها روی کرهٔ جغرافیایی زمین، قاره‌ها و بحرهای جهان را نشان دهید.

پاسخ دهید

جمله‌های زیر را در کتابچه‌هایتان تکمیل کنید:

۱- شکل زمین تقریباً............... است.

۲- برای اولین بار دانشمندی به نام ....به کروی بودن زمین پی برد.

۳- کرهٔ زمین در کجا موقعیت دارد؟

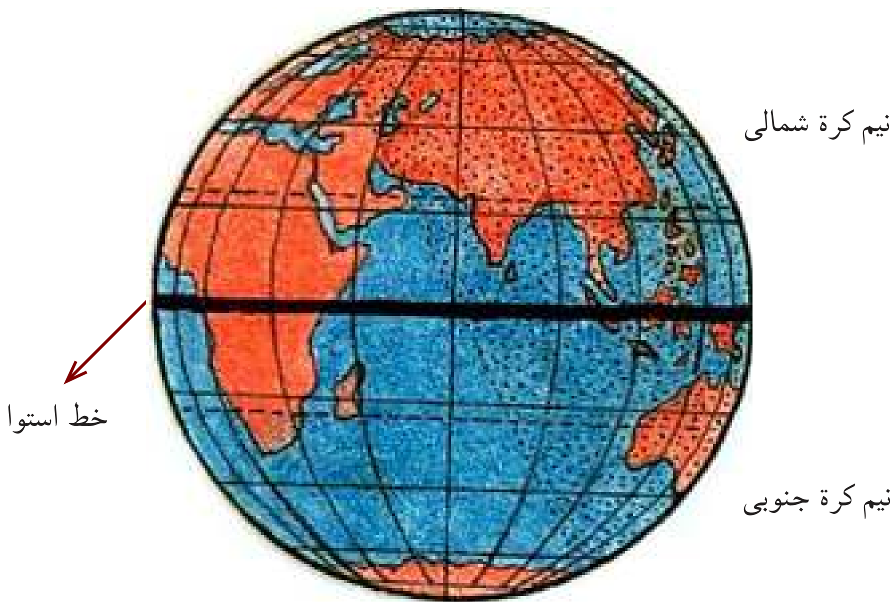
کارخانه‌گی

شکل کرهٔ زمین را در کتابچه‌های خود ترسیم کنید.

خط استوا

پرسش

• به تصویر نگاه کنید، خط استوا بر روی کره زمین چه را نشان می‌دهد؟

استوا یک خط فرضی است که کرهٔ زمین را به دو نیم کرهٔ شمالی و جنوبی تقسیم می‌کند. از خط استوا تا قطب شمال نیم کرهٔ شمالی و از این خط تا قطب جنوب به نام نیم کرهٔ جنوبی یاد می‌شود.

شعاع آفتاب در سال دو مرتبه در اول حمل و در اول میزان بالای خط استوا به طور عمود می‌تابد که از اثر آن ساعات شب و روز مساوی می‌شود، یعنی ۱۲ ساعت روز و ۱۲ ساعت شب می‌باشد. خط استوا را صفر درجهٔ عرض البلد هم می‌گویند.

فعالیت

به صورت گروهی پیش روی صنف یا در صحن مکتب، یک دایره را تشکیل دهید؛ در داخل دایره چند نفر خط استوا را تمثیل کنند و نیم کرهٔ شمالی و جنوبی را مشخص کنید.

پاسخ دهید

جمله‌های زیر را در کتابچه‌های خود تکمیل کنید:

۱- خط فرضی که کرهٔ زمین را به دو حصهٔ مساوی شمالی و جنوبی تقسیم می‌کند .... نامیده می‌شود.

۲- قسمت‌های شمال خط استوا به نام .... یاد می‌شود.

۳- قسمت‌های جنوب خط استوا به نام .... یاد می‌شود.

کارخانه‌گی

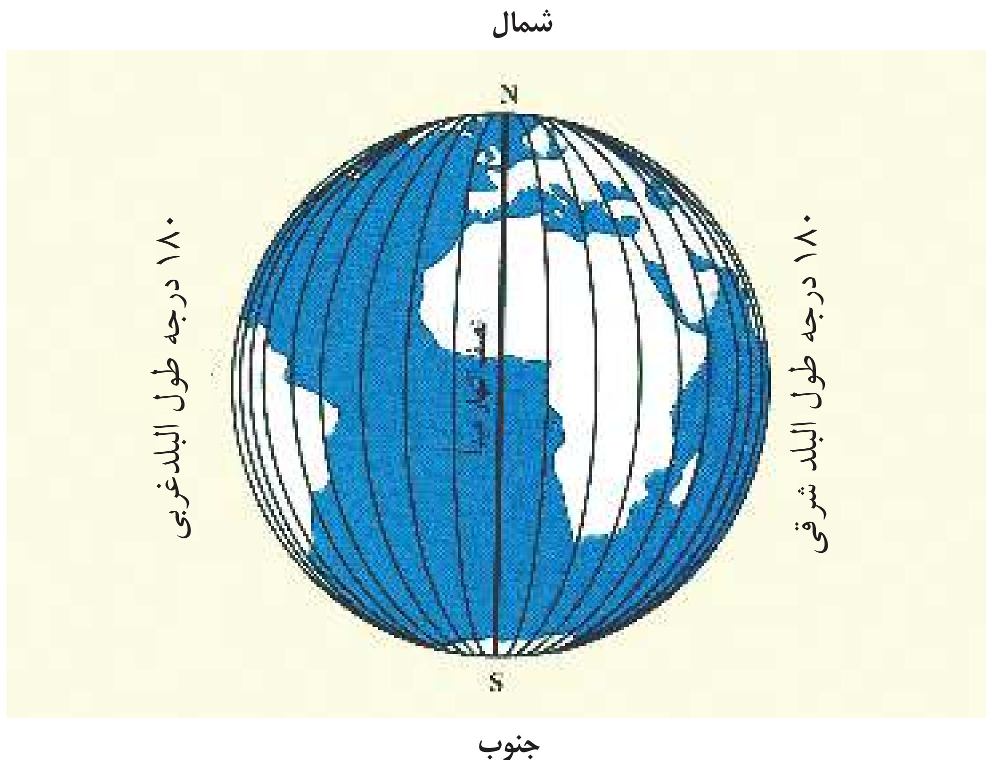
از روی تصویر کتاب کرهٔ زمین را رسم نموده، خط استوا را به رنگ مختلف نشان دهید.

درس چهل و هفتم

طول البلدها

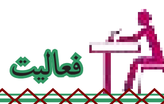
پرسش

- چه فکر می‌کنید، مبدأ طول البلد از کجا می‌گذرد؟

کرهٔ زمین به وسیلهٔ یک خط فرضی به نام طول البلد، به دونیم کرهٔ شرقی و غربی تقسیم می‌شود. طول البلدها از قطب شمال شروع شده بالای خط استوا به طورعمودی و تا قطب جنوب امتداد دارند. مبدأ آن‌ها از صفر درجهٔ طول البلد گرینویچ شهر لندن شروع شده (۱۸۰) درجه به طرف شرق و ۱۸۰ درجه به

طرف غرب قرار دارد، که جمعاً (۳٦۰) درجهٔ طول البلد می‌شود. از روی خطوط فرضی طول البلدها وقت و موقعیت مناطق و کشورها را تعیین کرده می‌توانیم.

فعالیت

در گروه‌ها با استفاده از نقشه، مبدأ طول البلد را نشان دهید.

پاسخ دهید

جمله‌های زیر را در کتابچه‌های خود تکمیل کنید:

۱- خط فرضی که قطب شمال و قطب جنوب را باهم وصل می‌کند (   ) یاد می‌شود.

۲- بر روی کرهٔ زمین به تعداد (   ) طول البلدها رسم شده می‌تواند.

۳- مبدأ طول البلد از کجا شروع می‌شود؟

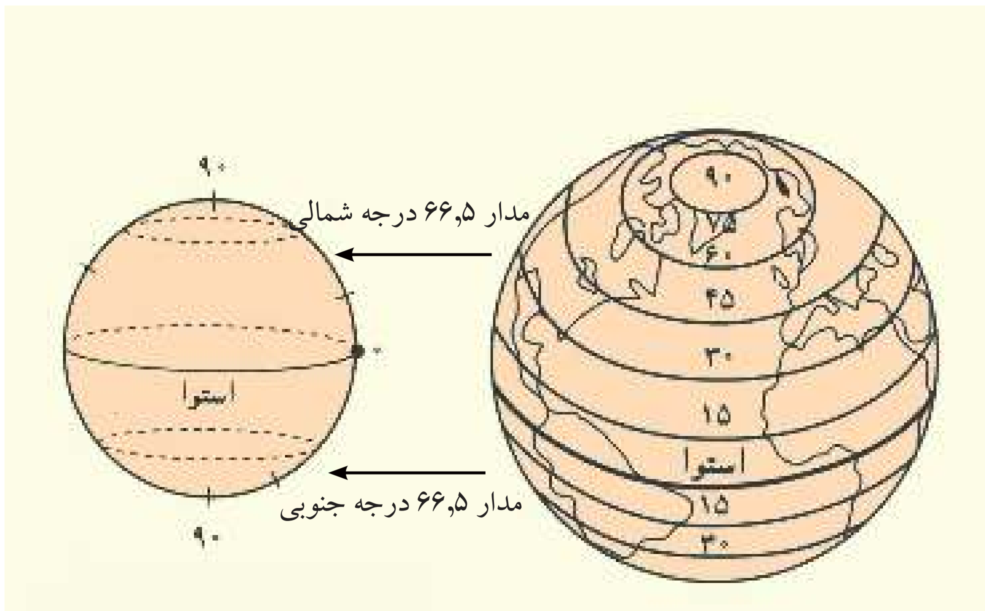
کار خانه گی

کرهٔ زمین را در کتابچه‌های خود رسم نموده در آن طول البلدها را نشان دهید.

عرض البلدها

پرسش

- مبدأ عرض البلدها کدام خط است؟

عرض البلدها خطوط فرضی اند که مبدأ آن‌ها خط استوا است. این همان خط فرضی است که زمین را به دو نیم کرهٔ شمالی و جنوبی تقسیم می‌کند. خطوط عرض البلد را به نام خطوط موازی نیز یاد می‌کنند؛ زیرا همیشه به شکل موازی قرار دارند و یکدیگر خود را قطع نمی‌کنند. تعداد عرض البلدها به (۱۸۰) درجه می‌رسد که (۹۰) درجهٔ آن در نیم کرهٔ شمالی و (۹۰) درجهٔ دیگر آن در نیم کرهٔ جنوبی قرار دارند. با استفاده ازخطوط فرضی عرض البلدها می‌توان چگونه‌گی اقلیم و موقعیت مناطق را پیدا نمود.

در گروه‌ها نکته‌های مهم درس را یاد داشت کنید.

جمله‌های زیر را در کتابچه‌های خود تکمیل کنید:

۱- خط فرضی که کرهٔ زمین را به دو نیم کرهٔ شمالی و جنوبی تقسیم می‌کند مبدأ (   ) می‌باشد.

۲- روی کرهٔ زمین، چند خط عرض البلد وجود دارد؟

۳- چرا به عرض البلدها خطوط موازی گفته می‌شود؟

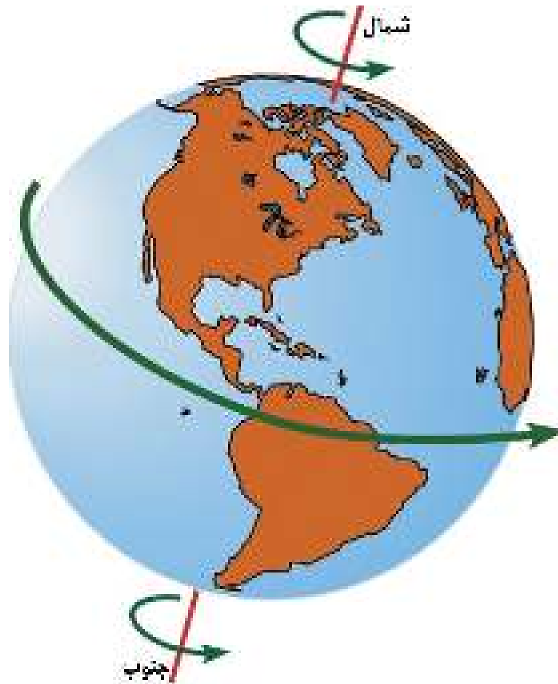

کرهٔ زمین را در کتابچه‌های خود رسم نموده، در آن عرض البلدها را نشان دهید.

حرکت‌های زمین

پرسش

- به نظر شما، زمین چند نوع حرکت دارد؟

کرهٔ زمین دارای دو نوع حرکت است که یکی را به نام حرکت وضعی و دیگری را به نام حرکت انتقالی یاد می‌کنند.

حرکت وضعی زمین

زمین در ۲۴ ساعت یکبار به دور محور فرضی خود از غرب به شرق می‌چرخد، که این نوع حرکت را به نام حرکت وضعی زمین یاد می‌کنند.

در این حرکت نقاط مختلف زمین از مقابل آفتاب عبور میکند و بر اساس همین حرکت است که شب و روز و تفاوت ساعت بین کشورها به وجود می آید.

دهلی **کابل** **ریاض**

فعالیت

در گروه‌ها مطالب عمدهٔ درس را خلاصه کرده، با یکدیگر مباحثه کنید.

پاسخ دهید

جمله‌های زیر را در کتابچه‌های خود تکمیل کنید:

۱- کرهٔ زمین دارای.................. حرکت است.

۲- زمین در............................ یکبار به دور محور فرضی خود می‌چرخد که این حرکت را به نام................................. یاد می‌کنند.

کار خانه گی

تصویر را دیده، تفاوت وقت بین کشورها را در کتابچه‌های خود بنویسید.

درس پنجاهم

حرکت انتقالی زمین

پرسش : به نظر شما، در اثر کدام حرکت زمین چهار فصل سال به وجود می‌آید؟

زمین برعلاوهٔ حرکت وضعی، حرکت دیگری به دور آفتاب از غرب به شرق دارد که به نام حرکت انتقالی زمین یاد می‌شود. این حرکت یک سال یعنی ٣٦٥ روز و ٦ ساعت طول می‌کشد. در اثر همین حرکت چهار فصل سال (بهار، تابستان، خزان و زمستان) به وجود می‌آید.

با گذشت هر چهار سال، سال چهارم ٣٦٦ روز حساب می‌شود. سالی را که ٣٦٦ روز باشد کبیسه گویند.

فعالیت

در گروه‌ها راجع به حرکت انتقالی زمین بحث کنید.

پاسخ دهید

جمله‌های زیر را در کتابچه‌های خود تکمیل کنید:

۱- حرکت انتقالی زمین در مدت (   ) به دور آفتاب تکمیل می‌شود.

۲- سالی که ۳۶۶ روز باشد به نام سال (   ) یاد می‌شود.

کار خانه‌گی

در بارهٔ حرکت انتقالی زمین چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.